

93

Årsredovisning

Stiftelsen

RIKSBANKENS JUBILEUMSFOND

The Bank of Sweden Tercentenary Foundation

Årsredovisning
1993

Innehåll

1993 i korthet	3
Stiftelsens uppdrag, tillkomst och inriktning	4
VD-kommentar	5
Den forskningsstödande verksamheten.....	8
Arbetsätt	8
Anslagen till forskning.....	9
Informationsutbyte, uppföljning m. m.	9
Donationer.....	13
Den ekonomiska förvaltningen	15
Stiftelsens placeringsverksamhet	15
Bokföringsmässigt resultat.....	16
Realt resultat	16
Performance	17
Resultaträkning	19
Balansräkning.....	20
Noter.....	21
Revisionsutlåtande	28
Nya forskningsprojekt 1993.....	29
Samhällsvetenskap	30
Humaniora.....	38
Medicin	41
Naturvetenskap.....	44
Teknik	46
Statistiska uppgifter om anslagen till forskning.....	47
Stiftelsens publikationer.....	52
Styrelse.....	53
Revisorer	53
Arbetsgrupper.....	54
Kansli	55

(Adress, telefon m. m., omslagets sista sida)

1993 i korthet

- 60,5 mkr har fördelats som forskningsmedel (1992: 72,3 mkr).
- Det totala antalet finansierade forskningsprojekt var 159 (1992: 196).
- Nära nog en fjärdedel av de beviljade beloppen har tilldelats 35 nya forskningsprojekt (5 färre än föregående år).
- Av de fördelade forskningsmedlen har 9,6 mkr utgjort mervärdeskatt och omkostnadspåslag vid statliga universitet och högskolor (1992: 13 mkr).
- Avslagna ansökningar (418) representerade ett sökbelopp av 295 mkr (1992: 230 mkr).
- Konkurrensen om forskningsmedel har varit fortsatt mycket hård. Endast 4,6 % av de sökta beloppen för nya projekt har kunnat beviljas.
- Stiftelsens avtackning av Nils-Eric Svensson ägde rum, dels den 10 februari med överlämnandet av "Nils-Eric Svenssons Fond" vars behållning vid årets slut var 383 tkr, dels den 24 mars 1993 genom det internationella symposiet "Research Funding and Quality Assurance". Symposieboken överlämnades i samband med Nils-Eric Svenssons 70-årsdag den 7 november 1993.
- Ph.D. Richard F Cowburn utsågs som förste mottagare av det treåriga "post doc" stipendiet ur Erik Rönnerbergs donation för vetenskapliga studier vid Karolinska institutet inom området åldrande och åldersrelaterade sjukdomar.
- Invigning den 16 juni 1993 av **Collegium Budapest**, det internationella forskningscentret i Ungern vilket stiftelsen beslutat stödja uppbyggnaden av tillsammans med ett antal europeiska stater och fonder.
- Den 6 juli 1993 förvärvades fastigheten Trädgården 2 på Tyrgatan 4 i syfte att däri bl.a. inhysa stiftelsens kansli fr.o.m. juni 1994.
- Genom riksdagsbeslut den 3 juni 1993 bestämdes att det till stiftelsen skulle doneras 1.500 miljoner kr av löntagarfondsmedel till stöd för **kulturvetenskaplig forskning**. Regeringen beslöt den 2 december 1993 att överlämna de donerade medlen till stiftelsen.
- En ny, internationellt sammansatt, kulturvetenskaplig prioriteringsgrupp utsågs vid styrelsens sammanträde den 9 december 1993.

Stiftelsens uppdrag, tillkomst, inriktning

Riksbankens Jubileumsfond (RJ) är en fristående stiftelse som har till ändamål att främja och understödja vetenskaplig forskning.

En central uppgift är att förvalta stiftelsens förmögenhet på ett sådant sätt att den ekonomiska basen för den forskningsstödande verksamheten säkerställs för framtiden. Stiftelsen grundades 1962 genom en donation från Sveriges Riksbank, som därmed ville uppmärksamma bankens 300-årsjubileum 1968 och samtidigt främja "ett angeläget nationellt ändamål". Den årliga avkastningen av jubileumsdonationen skulle användas till att främja vetenskaplig forskning med anknytning till Sverige.

I de riktlinjer och bestämmelser som utarbetades för den självständiga stiftelsens rekommenderades att verksamheten borde ges "en betydande flexibilitet" och att "icke något forskningsområde borde vara uteslutet från möjligheten att erhålla bidrag från fonden". Till en början skulle verksamheten

"inriktas på sådan forskning, som syftar till att öka kunskapen om de verkningar som tekniska, ekonomiska och sociala förändringar framkallar i samhället och hos de enskilda människorna".

Denna rekommendation har varit och är fortfarande vägledande för stiftelsens verksamhet.

Stadgar för stiftelsen fastställdes i december 1964. I de nu gällande (fr.o.m. den 1 januari 1988) anges bl.a.

att företräde skall ges åt forskningsområden, vilkas medelsbehov inte är så väl tillgodosedda på annat sätt,

att fondens medel speciellt skall användas för att stödja stora och långsiktiga forskningsprojekt,

att nya forskningsuppgifter, som kräver snabba och kraftiga insatser, särskilt skall uppmärksammas,

att fonden skall söka främja kontakter med internationell forskning,

att stiftelsens medel skall förvaltas i syfte att upprätthålla en långsiktig anslagskapacitet för de forskningsändamål som anges och att intresset av god avkastning och riskspridning tillgodoses genom en lämplig sammansättning av fondens tillgångar.

Två riktmärken eller mål för den finansiella verksamheten har därefter preciserats, nämligen

1 *att anslagen till forskning skall - om möjligt - varje år räknas upp med ungefär konsumentprisindex,*

2 *att stiftelsens förmögenhet måste, som en förutsättning för det första målet, varje år tillföras så mycket från intäkterna att den behåller sitt reala värde.*

Ytterligare ett riktmarke som angivits för de närmaste åren är att anslagen till forskning årligen skall utgöra omkring 3 % av kapitalets storlek vid samma års början.

Stiftelsen Riksbankens Jubileumsfond främjar och understödjer **kvalificerad forskning** inom vitt skilda områden.

I första hand prioriterar RJ områden, som inte naturligen tillgodoses på annat sätt, t.ex. genom statliga forskningsråd och andra myndigheter, vilka ju var för sig verkar inom relativt avgränsade sektorer. RJ är sålunda bl.a. intresserad av **fler- eller tvärvetenskaplig forskning**. Katalogen över hittills finansierad verksamhet uppvisar också många exempel på större, långsiktiga projekt, i vilka forskare från olika fakultetsområden, orter eller länder samarbetar. Stiftelsens resurser bör i första hand ses som ett komplement och inte som ett alternativ till övriga resurser som finns för kvalificerad vetenskaplig forskning i Sverige.

De första anslagen delades ut under hösten 1965. Sedan dess har drygt 2,5 miljarder (i 1993 års penningvärde) delats ut till vetenskaplig forskning. Stiftelsens förmögenhet uppgår vid årsskiftet 1993/94 till 2,2 miljarder, vilket i reala termer motsvarar grunddonationen 1962 på 250 mkr.

VD-kommentar

Mitt första år som VD för stiftelsen Riksbankens Jubileumsfond har i alla avseenden varit ett utomordentligt intressant och innehållsrikt år. Först och främst vill jag uttrycka stor tacksamhet mot min företrädare Nils-Eric Svensson som under tre månader på ett synnerligen engagerande och stimulerande sätt hjälpte till att låta mig successivt bli "inskolad" och förberedd för uppgiften att vara fondens företrädare.

Forskningspolitiskt har 1993 varit ett anmärkningsvärt år eftersom mycket stora resurser detta år kom att tillföras forskarsamhället genom beslut av riksdagen. Detta till trots har RJ aldrig någonsin tidigare kunnat dela ut så lite till stöd för svensk forskning som 1993. Endast 4,6 % av de sökta beloppen för nya projekt kunde beviljas av RJ. (1992: 6,2 %, 1991: 7,7 %, 1990: 8,7 %.).

Under 1993 fattade riksdagen beslut om att använda 10 miljarder ur de tidigare löntagarfonderna för att förstärka basen för forskning och utveckling i Sverige. Genom detta forskningspolitiska beslut skapades förutsättningar för att göra större och mera koncentrerade satsningar inom sådana områden där det finns möjligheter att nå högsta internationella klass. Två nya forskningsstiftelser har bildats och befinner sig under uppbyggnad. De nya stiftelserna är den för strategisk forskning inom naturvetenskap, teknik och medicin och den för miljöstrategisk forskning (MISTRA).

I stället för att skapa en tredje forskningsstiftelse för kulturvetenskaplig forskning ansluten till RJ blev utformningen från riksdagens sida att en donation på 1.500 mkr skulle överlämnas till Stiftelsen Riksbankens Jubileumsfond till stöd för kulturvetenskaplig forskning.

I propositionen Forskning i Frontlinjen (prop. 1992/93:171) anges en inriktning för fonden för kulturvetenskaplig forskning som ligger mycket nära de formuleringar som angavs 1962 som rekommendation för verksamheten inom RJ. Kulturvetenskaperna ger, enligt regeringens förslag "de teoretiska och metodologiska förutsättningarna för att förmedla och tolka viktiga samhällsprocesser, nationellt och internationellt" (s. 18). Denna betoning av forskning inom humaniora och samhällsvetenskap stämmer sålunda väl in på RJ som under senare år tilldelat dessa områden ungefär 70 % av de årliga anslagen.

Styrelsen för RJ åtog sig under sommaren 1993 uppdraget att utarbeta förslag till föreskrifter för den verksamhet som skall finansieras med donationen för kulturvetenskaplig forskning. Detta uppdrag avrapporterades under oktober månad 1993.

En viktig fråga i förberedelsearbetet inför mottagandet av donationen var att belysa den kulturvetenskapliga fondens relation till RJ:s nuvarande verksamhet eftersom det av propositionen och riksdagsbeslutet framgick att donationen för kulturvetenskaplig forskning skall förvaltas så att särredovisning kan ske i förhållande till andra medel som RJ disponerar. Styrelsen har i detta avseende presenterat en modell för samförvaltning och särredovisning som är i överensstämmelse med statsmakternas önskemål. Härigenom kommer det att bli möjligt att få till stånd, såväl en effektiv och framgångsrik förmögenhetsförvaltning, som, en tidsmässigt, koncentrerad och profilerad kulturvetenskaplig forskningsinsats.

Ett annat, enligt min mening, mycket viktigt ställningstagande, som gjorts till följd av nytillskottet av resurser är, att RJ, i varje fall under de båda övriga stiftelsernas verksamhetstid, kommer att framhäva det kulturvetenskapliga området även för insatserna inom RJ:s grunddonation. Det är emellertid angeläget att markera, att RJ även fortsättningsvis, kommer att kunna stödja sådana kulturvetenskapliga projekt och program som bryggas över till naturvetenskap, teknik och medicin.

Det är med stor glädje jag kan konstatera att organisationskommittéarbetet kunnat bedrivas under total enighet inom styrelsen, dess finanskommitté och prioriteringsgrupperna. Härigenom har en god grund lagts för att RJ skall bli en tydligt profilerad kulturvetenskapligt inriktad forskningsstiftelse i framtiden.

Regeringen har inte framfört några erinringar mot RJ:s förslag utan beslöt 1993-12-02 att överlämna donationen på 1.500 mkr till RJ för att där förvaltas och användas för kulturvetenskaplig forskning.

Förutom organisationsarbetet är det två aktiviteter jag vill nämna som har haft en indirekt betydelse i förberedelsearbetet inför mottagandet av den nya donationen. Först och främst det internationella seminariet "Research Funding and Quality Assurance", som tillägnades Nils-Eric Svensson. Vid detta seminarium gavs tillfälle till diskussion kring forskningens finansiering, fristående stiftelsers roll härvidlag och hur kvalitets-säkringsarbetet bör bedrivas.

Den andra aktiviteten jag vill nämna är styrelsens besök 23 - 25 augusti 1993 i Lule äldal för att få möjlighet att göra en fördjupad analys av ett tvär- och mångvetenskapligt forskningsprojekt. Det var projektorganisationen och arbetsmodellen som stod i centrum för intresset. Tillbakablickandet var m.a.o. framåtsyftande.

Som nämndes inledningsvis har RJ:s kapacitet som forskningsstödjande organ, trots en relativt sett framgångsrik finansiell verksamhet försämrats till följd av den nationella och internationella konjunkturutvecklingen. För att bevara förmögenhetens reala värde i ett långsiktigt perspektiv har därför anslagen till forskning under 1993 trappats ned från drygt 4 % till omkring 3 % uttryckt som andel av kapitalets storlek vid årets början. Denna nivå ter sig rimlig under en följd av år med hänsyn till den låga tillväxttakten i ekonomin. Detta riktmärke för finansförvaltningen är angeläget för att långsiktigt trygga utdelningen av anslag till forskningen vid universitet och högskolor.

Antalet ansökningar om medel till nya projekt eller bidrag till forskningsprogram har inte minskat i takt med försämringen av RJ:s utdelningskapacitet. Tvärtom har antalet ansökningar fortsatt att öka. Många internationellt sett kvalificerade och angelägna forskningsprojekt har till följd härav inte alls kommit igång eller också blivit kraftigt underförsörjda med forskningsmedel. Man kan numera ifrågasätta det rimliga i att ett stort antal forskare årligen avsätter så mycket tid för att utarbeta skissansökningar som noggrant granskas av prioriteringsgrupperna och där slutresultatet blir att endast 5-10 % kan tilldelas relativt sett små årliga anslag.

Det finns därför enligt min mening starka motiv för att finna nya former för den forskningsstödjande verksamheten. I detta sammanhang finns anledning att erinra om några vägledande punkter i stiftelsens stadgar och i donationskungörelsen för den kulturvetenskapliga fonden såsom bl.a. att fondens medel speciellt skall användas för

att stödja stora och långsiktiga (gärna gränsöverskridande) forskningsprojekt.

att befordra forskarutbildning och forskarrekytering

att befrämja etablering av nationella och internationella nätverk och medverka till nationell och internationell forskarrörlighet liksom rörlighet mellan universitet/högskolor och andra verksamheter.

I takt med att konkurrensen om offentliga forskningsmedel ökar, så ökar även betydelsen av fristående, förmögenhetsförvaltande forskningsstiftelser. En stiftelse som Riksbankens Jubileumsfond utgör härvidlag genom sin speciella sammansättning av riksdagsledamöter, forskare och finansförvaltningsexpertis ett mycket intressant komplement till de befintliga statliga forskningsfinansierande rådsorganen och de sektoriellt inriktade forskningsorganen. Det är till och med i högsta grad rimligt att nu hysa förhoppningar om att RJ:s relativa betydelse som forskningsfinansierare successivt växer under resterande år av 1900-talet.

Avslutningsvis vill jag nämna att RJ i ett avseende fått glädje av konjunkturedgången och det därtill kopplade prisraset på fastigheter. Under sommaren 1993 blev prisnivån för att bo i eget hus helt jämförbar med att fortsättningsvis förhyra lokaler. I det läget förvärvade vi ett lämpligt objekt i kvarteret Trädlärkan 2 på Tyrgatan 4 i Lärkstaden. Fastigheten uppfördes åren 1909-10 som enfamiljsbostad och byggnaden äger, enligt Stadsmuséets bedömning, ett "stort kulturhistoriskt värde". Lärkstaden ingår

dessutom i en del av Stockholm som är "ett riksintresse för kulturminnesvården". Med hänsyn härtill har Länsstyrelsen i Stockholms län beviljat RJ ett bidrag till ombyggnad och återställande av trädgården. Under juni månad 1994 flyttar kansliet till de nya lokalerna.

Dan Brändström

Den forskningsstödande verksamheten

Stiftelsen Riksbankens Jubileumsfond (RJ) stöder kvalificerad forskning i form av projektanslag till enskilda forskare (eller forskargrupper) vilka kommit in med ansökningar om anslag.

Allt sedan fondens tillkomst har ett visst företräde getts åt samhällsvetenskapligt och humanistiskt orienterad forskning. Under 1993 har närmare 50 % av de tillgängliga medlen gått till samhällsvetenskapliga projekt, 20 % till humaniora och återstoden till medicinsk, naturvetenskaplig och teknisk forskning. Med anledning av nytillskottet ur löntagarfundsmedel till stöd för kulturvetenskaplig forskning kommer RJ:s humanistiska och samhällsvetenskapliga profil att bli än tydligare markerad.

I första hand prioriteras projekt, som inte naturligen tillgodoses på annat sätt, t.ex. genom anslag från statliga forskningsråd eller andra myndigheter, vilka var för sig arbetar inom relativt avgränsade sektorer.

Jubileumsfonden är intresserad bl.a. av fler- eller tvärvetenskaplig forskning och projekt i vilka forskare från olika discipliner, fakulteter, orter eller länder samarbetar. Går man igenom stiftelsens katalog över hittills beviljade anslag finner man många exempel på just sådana forskningsprojekt.

Arbetsätt

Det är styrelsen som fattar beslut om anslag från stiftelsen. Inkomna ansökningar har dessförinnan bedömts och prioriterats i en eller - oftast - flera arbetsgrupper (*prioriteringsgrupper*). I var och en av dessa ingår ledamöter av styrelsen och suppleanter samt utomstående vetenskapliga experter. Ansökningarna har dessutom som regel bedömts av en eller flera externa sakkunniga inom eller utom landet.

Varje ansökan bedöms i första hand i jämförelse med internationell standard och mot såväl inomvetenskapliga som utomvetenskapliga kriterier. Två huvudfrågor penetreras innan beslut fattas:

- Är det kvalificerad vetenskaplig forskning?
- Är forskningen av betydelse för samhället?

Beslut om anslag till nya projekt fattas i två steg:

- 1) Bedömningarna i det första steget grundas på korta, översiktliga ansökningar, **projektskisser**. Arbetsgrupperna väljer ut de ansökningar, som bedöms ha högsta vetenskapliga kvalitet och vara av störst intresse för RJ och som utformats av forskare som bedöms vara kompetenta och lämpliga att bedriva projektet i fråga. Dessa forskare bereds därefter tillfälle att komma in med fullständiga ansökningar. Övriga ansökningar (projektskisser) avslås.
- 2) I ett andra steg bedöms och prioriteras **fullständiga ansökningar** (i regel efter externa sakkunniggranskningar) för de slutliga besluten i styrelsen.

I de fall ansökningar gäller forskning som etiskt kan ifrågasättas prövas dessa efter samma normer och på samma sätt som inom de statliga forskningsråden.

Inom vissa områden, som bedöms angelägna men inte tillräckligt uppmärksammade, tillsätter stiftelsen ibland särskilda s.k. *områdesgrupper*. Deras uppgift är att kartlägga forskningsbehov och stimulera till vetenskaplig forskning och till informationsutbyte. Dessa grupper består av forskare från discipliner av betydelse för området samt företrädare för i sammanhanget viktiga samhällsintressen. Verksamheten kan beskrivas som kvalificerat forskningsförberedande arbete. Den avslutas när man vunnit tillräcklig uppmärksamhet från forskarhåll och/eller från de myndigheter som har ansvar för att permanenta resurser tillförs området i fråga.

Stiftelsen anordnar också konferenser eller symposier (ibland tillsammans med något annat forskningsfrämjande organ inom eller utom landet) i syfte att presentera eller kartlägga kunskapsläget inom ett visst område eller att identifiera forskningsbehov. RJ har omfattande kontakter med utländska stiftelser, under senare år företrädesvis europeiska.

Anslagen till forskning

Stiftelsen har under året beviljat 159 projektanslag och därutöver reseanslag och löne-kostnadstillägg samt omkostnadspålägg och mervärdeskatt m.m. på tillsammans 59,2 mkr (tabell 1, sid. 48). De flesta av dessa anslag har som regel administrerats av statliga universitet och högskolor. För anslagsmedel, som utbetalats efter den 1 juli 1991, har utöver ett omkostnadspålägg på 13,6 % tillkommit ett påslag för mervärdeskatt på i det närmaste 8,7 % räknat på projektanslaget. För nya anslag, som administreras via statliga högskoleenheter inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde räknar RJ numera med **ett totalt påslag på 23,5 %** på de belopp som beräknas för själva forskningsprojektet.

Adderar man till tabellens totalsumma kostnaderna för sakkunnig- granskningar och viss information har stiftelsens anslag till forskning uppgått till 60,5 mkr (se not 7, sid. 22).

I ett särskilt avsnitt "Nya forskningsprojekt 1993" (sid. 29-46) beskrivs de nya projekt som beviljats anslag under året.

Beviljade anslag disponeras enligt särskilda villkor som anges i kontrakt med varje anslagsmottagare. Som tidigare nämnts förvaltas de flesta anslagen av en statlig läroanstalt, som då också är arbetsgivare för den personal som avlönas från anslagen.

I avsnittet "Statistiska uppgifter om anslagen till forskning" (sid. 47-51) redovisas i tabellform vissa data rörande behandlade ansökningar och beviljade anslag.

Nära nog en fjärdedel av beviljade forskningsanslag 1993 har gått till nya projekt (tabell 2, sid. 48 och tabell 9, sid. 50).

Av de sammanlagda sökbeloppen för *nya* projekt har endast 4,6 % kunnat tillgodoses. Motsvarande andel under de närmast föregående fyra åren redovisas i tabell 10 (sid. 50). Konkurrenten om anslag från Riksbankens Jubileumsfond för nya projekt har ökat avsevärt under de senaste åren och är, av tillgängliga uppgifter mycket hårdare än i något annat forskningsstödande organ.

De beviljade *nya* anslagens genomsnittliga storlek var i fast penningvärde något större än under de närmast föregående åren (tabell 11, sid. 50). *Fortsättningsanslagens* storlek har däremot minskat. Räknar man av de påslag som gjorts för omkostnadspålägg och mervärdeskatt är det dock genomsnittligt avsevärt mindre belopp än tidigare som gått direkt till forskningsprojektet.

Informationsutbyte, uppföljning m.m.

Många av de forskningsprojekt som RJ stöder belyser problem som är av allmänt samhällsligt intresse. Det är därför angeläget att resultat som tas fram om möjligt också blir kända i samhället utanför forskarnas krets för att även där bli föremål för diskussion, kritisk granskning och användning. Forskningsstödande organ kan och bör medverka till att sådant informationsutbyte underlättas. Under året har flera både nationella och internationella aktiviteter bedrivits i syfte att följa och sprida kunskap om den forskning som stöds och att stimulera informationsutbyte om forskningsresultat mellan olika grupper i samhället. Några exempel skall redovisas.

Inom *områdesgruppen för forskning om riksdagens funktion och arbetsformer* har ett par välbesökta sammankomster anordnats i riksdagshuset.

- Den 13 april höll professorn i ekonomisk historia vid Lunds universitet, **Lennart Schön**, ett föredrag i områdesgruppens föredragsserie SAMHÄLLSFRÅGOR I ETT FORSKNINGSPERSPEKTIV. Föredraget hade titeln "Sverige i internationell marknadsintegration i ett historiskt perspektiv".
- Den 1 december anordnades ett seminarium på temat "Valsystem i komparativ belysning". Beskrivningen av valsystemet i Storbritannien gjordes av professor **Bo Särilvik**, universitetet i Göteborg, i Danmark av professor **Jörgen Elklit**, universitetet i Aarhus, i Finland av professor **Dag Anckar**, Åbo Akademi, i Norge av pro-

fessor **Henry Valen**, universitetet i Oslo och i Belgien, Frankrike och Tyskland av docent **Olof Petersson**, universitetet i Uppsala. **Bertil Fiskesjö** riksdagens tredje vice talman svarade för en diskussionsinledning. Riksdagens talman **Ingegerd Troedsson** var seminarieleadare.

Häretöver har områdesgruppen anordnat en forskarsammankomst 1993-04-28 för en genomgång av pågående forskningsprojekt med anknytning till områdesgruppen. Konferensen hölls i Konstitutionsutskottets (KU) sammanträdesrum och inleddes av KU:s ordförande **Thage G. Peterson**. I detta sammanhang skall nämnas att områdesgruppen har uppdragit åt docent **Björn von Sydow** att skriva en sammanfattande analys av "svensk parlamentarism".

Inom områdesgruppen för komparativ forskning om samhällsförändringar anordnades 1993-02-17 ett halvdagsseminarium på temat "Vad bestämmer våra levnadsvanor?". De frågor som i första hand belystes utifrån aktuell forskning var hur levnadsvanor uppstår, hur de vidmakthålles och hur de kan brytas. Inledare till avsnittet om *Debut av levnadsvanor* var professor **Per-Olov Sjärdén**, universitet i Uppsala, med professor Grete Botten, universitetet i Oslo, som opponent. För presentationen av *Vidmakthållande av vanor* svarade **Anders Ewerman** från Ewerman Business Intelligence AB, Stockholm, med professor **Leif Aarö**, universitetet i Bergen, som opponent. Inledare till den avslutande delen om *Att bryta levnadsvanor* var forskaren **Inger Brännström**, universitetet i Umeå. Opponenten för denna del var direktör **Finn Kamper-Jørgensen** vid Dansk Institut för Klinisk Epidemiologi. Innan en allmän och livlig diskussion påbörjades under ledning av ordförandena, förutvarande statsrådet **Gertrud Sigurdson** och professor **Sven-Olof Isacson**, gjorde riksdagsledamöterna **Barbro Westerholm** och **Bo Holmberg** var sitt förberett inlägg.

Områdesgruppen har häretöver anordnat ett mindre symposium 1993-04-29 på temat "Registerdata i forskningen". De frågor som i första hand belystes, utifrån ett svenskt och ett europeiskt perspektiv, är möjligheterna att förena enskilda individers behov av integritetsskydd med forskningens intresse av att få tillgång till databuren information om individer, framförallt sådan information som är betydelsefull för longitudinell forskning. Inledare till diskussionen var kanslirådet **Erik Göransson**, Justitiedepartementet, och professorn i epidemiologi och socialmedicin vid universitetet i Aarhus **Jørn Olsen**. Den sistnämnde redovisade danska erfarenheter av EG:s regelverk på området.

Utöver områdesgruppernas utåtriktade sammankomster har stiftelsen i samarbete med Kungl. Musikaliska Akademien anordnat en symposiedag, den 6 oktober, om *Wilhelm Stenhammar och hans tid*. Symposiet var tillägnat **Bo Wallner** i anslutning till hans 70-årsdag. Bo Wallner utkom våren 1991, med stöd av medel från RJ, med en biografi i tre delar om Wilhelm Stenhammar - tonsättaren, pianisten, dirigenten (RJ-projekt nr 84-259). Symposiedagens förmiddag ägnades åt "Liv och verk" dvs biografiskrivandets renässans. Under ledning av RJ:s ordförande professor **Inge Jonsson** medverkade producenten **Tone Bengtsson**, författaren **Bo Carpelan**, universitetslektorn **Jørgen I Jensen** och professorn **Magnus von Platen**. Symposiets eftermiddagsdel ägnades helt åt Wilhelm Stenhammar och hans tid. Bo Wallners presentation av Stenhammar-biografen var inramad av musikaliska inslag. Professor **Thure Stenström** avslutade dagen med en föreläsning om sekelskiftets svenska kulturläge. Bland de inbjudna var ledamöterna i riksdagens Kultur- och utbildningsutskott.

Som stimulans för svenska forskare att publicera sig populärvetenskapligt inrättade Riksbankens Jubileumsfond 1988 två pris för årets bästa artiklar i tidskriften *Forskning och Framsteg* inom ämnesområdena

Samhällsvetenskap-beteendevetenskap-humaniora
och

Naturvetenskap-medicin-teknik

Prisen (25.000 kr vardera) för 1992 års bästa artiklar delades ut den 25 mars 1993 vid en sammankomst med styrelsen och ett antal särskilt inbjudna till

1. **Kajsa Ekholm-Friedman**, docent i socialantropologi vid universitetet i Lund, för artikeln "Därför sprids HIV i Kongo. Sex mot pengar socialt accepterat" respektive till
2. **Björn Sundelius**, tf professor i astrofysik vid universitetet i Göteborg tillsammans med **Karl Johan Donner**, docent i astronomi vid universitetet i Helsingfors för artikeln "Galaxernas spiralarmar - spår efter krockar i rymden".

Urvalet av pristagare gjordes av ledamöter i stiftelsens styrelse, i förra fallet Lena Hjelm-Wallén, Berit Löfstedt, Lars-Göran Stenelo (ordf.) och Sture Öberg; i det senare fallet av Barbara Cannon (ordf.), Viola Furubjelke, Per Björntorp och Rune Rydén. Vid samma prisceremoni uppmärksammades även mottagarna av RJ:s "Forskningspreis für Deutsche Wissenschaftler" inom ramen för det ömsesidiga avtalet med Alexander von Humboldt-Stiftung. Under året har tre framstående tyska forskare kunnat bedriva forskning vid institutioner i Sverige. Jubileumsfondens forskningspris för 1993 tilldelades:

Professor Wolfgang Götze, vid institutionen för teoretisk fysik vid det tekniska universitetet i München för forskning vid institutionen för teoretisk fysik vid Chalmers Tekniska Högskola i Göteborg.

Professor Hermann O Handwerker, institutionen för fysiologi och biokybernetik vid universitetet i Erlangen-Nürnberg för forskning vid institutionen för klinisk neurofysiologi vid universitetet i Uppsala.

Professor Klaus K Unger, institutionen för oorganisk kemi och analytisk kemi vid Johannes Gutenbergs universitetet i Mainz, för forskning i analytisk kemi vid universitetet i Lund.

Vid prisceremonin i mars fick professorerna Handwerker och Unger sina diplom medan professor Götze erhölet sitt i anslutning till styrelsens sammanträde den 21 oktober. Då erhölet även **Bernd Henningsen**, professor i skandinavistik inom Fachbereich Germanistik vid Humboldt-Universität zu Berlin beviset på sitt forskningspris. Han utsågs till pristagare redan 1991, men har av olika skäl inte kunnat motta priset tidigare. Hans forskningsvistelse kommer att vara förlagd till Swedish Collegium for Advanced Studies in the Social Sciences (SCASSS) vid Uppsala universitet.

Verksamheten vid det internationella forskningscentret i Ungern, *Collegium Budapest* har inlets. Centret, med dess 20-tal forskare, avses bli en intellektuell mötesplats för forskare från både öst och väst. I första hand inriktas forskningen bl a mot rättssystemen i Central- Östeuropa, migrationsmönster, flykting- och minoritetsfrågor, problem relaterade till övergången från planekonomi till marknadsekonomi och mot miljöfrågor. Kollegiet invigdes under högtidliga former 1993-06-16 av Ungerns dåvarande premiärminister József Antall i närvaro av bland andra presidenterna Arpád Göncz, Ungern, och Richard von Weizsäcker, Tyskland. Den svenska regeringen representerades av ambassadören Sten Strömholm. Från RJ deltog Inge Jonsson och Dan Brändström. Professor Nils-Eric Svensson har tidigare varit fondens företrädare i kollegiets styrelse.

RJ har genom medverkan vid European Foundation Centre i Bryssel kunnat öka kontakterna med motsvarande organ i Östeuropa, många under uppbyggnad. Framförallt har kontakter etablerats med de nytillkomna forskningsstiftelserna i de baltiska staterna. I övrigt har informationsutbyte som vanligt skett med utländska forskningsstiftelser.

Liksom tidigare år har flera av stiftelsens anslagsmottagare tilldelats medel för att kunna presentera och diskutera sina projekt och forskningsresultat vid utländska institutioner eller vid internationella vetenskapliga symposier.

Sedan 1966 har RJ deltagit i finansieringen av Nobelstiftelsens symposier. Till att börja med skedde detta i form av årliga anslag. Symposieverksamheten kan numera helt finansieras med avkastningen från en särskild symposiefond inom Nobelstiftelsen. Denna fond började byggas upp 1979 genom en grunddonation i form av ett

treårigt slutanslag från Riksbankens Jubileumsfond, genom bidrag och royalties från Nobelstiftelsens egen informationsverksamhet samt genom fyra årliga bidrag från Knut och Alice Wallenbergs Stiftelse. Symposieverksamheten leds av en kommitté med representanter för de fem Nobelkommittéerna, Ekonomipriskommittén, Riksbankens Jubileumsfond och Wallenbergstiftelsen med Nobelstiftelsens verkställande direktör som ordförande. Hittills har mer än 90 Nobelsymposier genomförts. De har ägnats vetenskapliga genombrottsområden av central kulturell eller samhällsrelig betydelse och har fått en mycket stark internationell ställning.

Stiftelsens prioriteringsgrupper har liksom tidigare år gjort ett flertal besök hos anslagsmottagare. Utöver genomgång och diskussion i anslutning till enskilda forskningsprojekt försöker man vid sådana tillfällen också att skaffa sig kunskap om forskningens och forskarutbildningens aktuella villkor och förutsättningar.

Till stiftelsens kansli inbjuds ofta forskare eller forskargrupper för presentation och diskussion av pågående projekt. Vid styrelsens sammanträden presenteras regelbundet aktuella forskningsområden av de vetenskapliga ledamöterna.

I regel en gång per mandatperiod gör styrelsen tillsammans med samtliga prioriteringsgrupper ett projektbesök som medger en mera ingående belysning av den forskningsverksamhet som kunnat bedrivas med stöd från jubileumsfonden. Ett sådant projektbesök genomfördes den 23-25 augusti 1993 till Lule älvdal. Projektbesöket inleddes på förmiddagen den 23 augusti med ett besök på högskolan i Luleå. Under rektor **Torbjörn Hedbergs** ledning presenterades verksamheten vid högskolan. Under eftermiddagen besöktes Lantmäteriet och Riksantikvarieämbetets regionkontor. Huvuddelen av besöket hade förlagts till Vuollerim och Jokkmokk.

Luleälvprojektet vid Umeå universitet arbetade med anslag från Riksbankens Jubileumsfond 1980-1984, vissa arbeten fortsatte längre. Till sin karaktär var projektet tvär- och mångvetenskapligt med deltagare från arkeologi, ekologisk botanik, ekonomisk historia, etnologi, historia, kulturgeografi och nordiska språk. De sammanlagda anslagen blev ca 5,5 mkr. Resultaten är tillgängliga i en rad publikationer som redovisats i en bibliografi 1993. Såsom projektets övergripande målsättning angavs i en komplettering från augusti 1979:

”Målet för undersökningen är att klarlägga hur resursutnyttjande och samhällsutveckling växelspelat i övre Norrland och att studera förändringarnas orsaker över lång tid. Projektet eftersträvar att fastställa grunddragen i förändringsförloppet på en generaliseringsnivå, som gör resultaten tillämpbara även för andra områden, främst inom Nordskandinavien.”

Den 14-16 juni 1982 företog RJ:s dåvarande styrelse tillsammans med projektdeltagarna och en rad särskilt inbjudna en exkursion från Luleå till Jokkmokk.

Luleälvresan i augusti 1993 hade ett annat syfte än projektbesöket 1982. Nu fanns möjlighet att utvärdera projektet och den forskning som började för mer än tio år sedan. Den utvärdering som denna gång företogs tog mera sikte på att studera projektet som tvärvetenskap. Erfarenheterna av denna projektmodell bedömdes vara värdefulla att tillgodogöra sig inför arbetet inom den nyttillkommande kulturvetenskapliga fonden. Mycket tack vare projektledaren, professor **Evert Baudou** och hans medarbetare i projektet, blev studiebesöket synnerligen intressant och värdefullt för RJ:s fortsatta arbete. Genom de arkeologiska fynden i Vuollerim har projektet fått en märklig och varaktig effekt i och med uppförande av en informationsbyggnad kallad ”Vuollerim 6000 år”. Sedan slutet av 1980-talet har undersökningsplatsen haft ca 20.000 besökare årligen. I maj 1991 bildades stiftelsen ”Vuollerim 6000 år” med Jokkmokks kommun, Statens Vattenfallsverk och Ajtte, Svenskt Fjäll- och Samemuseum som stiftare. Stiftelsens ändamål är att *dels* sprida kunskap om forntiden, särskilt vad avser den som rör Övre Norrland, *dels* främja kulturhistorisk forskning och experimentell verksamhet. Föreståndare för verksamheten är **Ulf Westfal**, vilken medverkade som en av arkeologerna i projektet.

De aktiviteter, som ovanstående endast är exempel på, ingår som regelmässiga och självklara led i stiftelsens strävan att främja kontakter med internationell forskning och att stimulera informationsutbytet mellan forskare från olika områden samt mellan forskare och samhället utanför deras krets. Som tidigare framhållits är syftet givetvis att försöka hjälpa till med att öka förståelsen för och kunskapen om forskningens förutsättningar, arbetssätt och resultat och därmed ge underlag för bedömningar av de insatser som gjorts och görs med tillgängliga forskningsmedel. Av speciellt värde bedöms de sammankomster vara där beslutsfattare och företrädare för olika samhällsintressen samt forskare kunnat mötas.

Stiftelsens Riksbankens Jubileumsfond verkar aktivt inom vida fält av vetenskaplig forskning. Kompetensspridningen bland forskarna i styrelse och prioriteringsgrupper återspeglar detta förhållande. Styrelsen består därutöver av personer med ekonomisk och politisk sakkunskap. Denna personsammansättning gör att stiftelsen representerar ett ovanligt stort erfarenhetsfält och därmed har en unik ställning som allsidigt kontaktorgan mellan olika forskningsområden liksom mellan forskningen och andra centrala samhällsintressen.

Donationer

I nu gällande stadgar (fr.o.m. den 1 januari 1988) anges att ”*hinder föreligger inte mot att tillskott till stiftelsens medel kan ske i form av donation från enskild*”.

En sådan donation erhöles 1992 från hemmansägaren Erik Rönnberg, Fagerdal, Hamnerdal. Donationen ingår nu i RJ:s förmögenhetsmassa och förvaltas tillsammans med RJ:s övriga tillgångar. Värdet av donationen uppgår vid utgången av 1993 till nästan 8 mkr. Avkastningen av donationen skall av RJ delas ut ”i form av treåriga forskarstipendier (s.k. post doc stipendier) till yngre forskare vid Karolinska Institutet (KI) i Stockholm för vetenskapliga studier av åldrande och åldersrelaterade sjukdomar”.

Vid sammanträdet den 27 maj 1993 beslöt RJ:s styrelse efter förslag från KI:s båda fakulteter att dela ut första stipendiet ur Erik Rönnbergs donation till Ph D Richard F Cowburn. Diplomet överlämnades av Erik Rönnberg till stipendiaten vid en ceremoni i Östersunds sjukhus den 11 januari 1994. Till ceremonin hade företrädare för länsstyrelsen, Mitthögskolan, ERU och övriga statliga myndigheter samt landstinget jämte massmedia inbjudits.

Under året avtackades Jubileumsfondens före direktör, **Nils-Eric Svensson**, genom att det dels instiftades en fond i hans namn, dels anordnades ett internationellt symposium på temat ”Forskningens finansiering - forskningens kvalitet”.

Ändamålet för *Nils-Eric Svenssons Fond* är att genom stipendiering främja ett ömsesidigt forskarutbyte inom Europa. Nils-Eric Svenssons Fond skall ge möjlighet dels för yngre disputerade svenska forskare att resa och under kortare tid vistas i en framstående europeisk forskningsmiljö samt dels för yngre europeiska forskare att vara verksamma vid en svensk forskningsinstitution. Såväl RJ:s eget bidrag som formerna för utdelning av stipendierna har fastställts av styrelsen under det gångna året.

Genom det upprop för Nils-Eric Svenssons Fond som sändes ut till institutioner, forskningsråd, stiftelser, föreningar och enskilda samlades 383 tkr in från totalt 257 bidragsgivare.

Styrelsen har beslutat att fonden skall sträcka sig till utgången av år 2015 och att RJ årligen gör en avsättning så att 150 tkr i 1994 års penningvärde kan delas ut varje år. Tre resestipendier om vardera 50 tkr har utlysts för 1994.

Stipendiaterna utses av en jury bestående av fondens styrelseordförande, prioriteringsgruppernas ordförande och Nils-Eric Svensson med RJ:s direktör, Dan Brändström, som föredragande. Stipendierna överlämnas i mars 1994. Formerna för att utse en europeisk stipendiat till Sverige bestäms av styrelsens ordförande, Nils Eric Svens-

son och RJ:s direktör efter samråd med Haagklubbens styrelse. (Haagklubben är en i Nederländerna registrerad organisation av direktörer för större fristående forskningsstiftelser i Europa.)

I anslutning till detta avsnitt skall naturligtvis här även presenteras den donation som kommit stiftelsen till del för kulturvetenskaplig forskning. Riksdagen har i enlighet med propositionen om forskning i frontlinjen (prop. 1992/93:171 bet. 1992/93: UbU16, rskr 1992/93:387) beslutat att en donation skall tillföras Stiftelsen Riksbankens Jubileumsfond för att där förvaltas i enlighet med vad som anförs i en inom utbildningsdepartementet upprättad promemoria. De riktlinjer som skall utmärka den verksamhet som initieras genom användningen av donationsmedlen är följande:

- koncentration av insatser så att forskningscentra eller forskningsområden med internationell slagkraft kan etableras
- stöd till projekt och program som innebär gränsöverskridanden mellan discipliner
- etablering av nätverk eller fastare samverkansformer nationellt och internationellt, bl a genom etablering av ett internationellt forskarutbytesprogram
- befordran av forskarutbildning och forskarrekrutering
- främjande av forskarörlighet internationellt och mellan universitet/högskolor och andra verksamheter

För medelsförvaltningen bör enligt regeringen följande riktlinjer gälla:

- Efter en uppbyggnadsperiod bör från donationsmedlen ca 150 miljoner kronor per år i 1993 års penningvärde kunna fördelas som stöd till kulturvetenskaplig forskning. Såväl avkastning av kapital som kapitalet får användas för att nå denna nivå.
- Donationsmedlen skall förvaltas så att särredovisning kan ske i förhållande till andra medel som Riksbankens Jubileumsfond disponerar.
- Medlen bör fördelas efter förslag av ett organ för prioritering m m som under Jubileumsfondens styrelse är skilt från fondens övriga verksamhet.

Avslutningsvis framhålls att den särskilda prioriteringsgruppens förslag till fördelning av medel skall utformas så att ökad pluralism och nya verksamhetsformer åstadkoms inom den kulturvetenskapliga forskningen.

Genom de donationer som under de senaste åren kommit till RJ för att där samförvaltas med grunddonationen närmar sig RJ liknande större fonder i bl a Finland, Frankrike och Tyskland. Denna form för samförvaltning, som dessa fonder ger prov på, bidrar till effektiv förmögenhetsförvaltning samtidigt som professionell fördelning av anslag till vetenskaplig forskning kan garanteras. RJ mottar gärna ytterligare donationer.

Den ekonomiska förvaltningen

Stiftelsens placeringsverksamhet

Den ekonomiska utvecklingen inom OECD-området var fortsatt svag under 1993. I Europa minskade tillväxten. I USA däremot fortsatte den totala produktionen att öka. I skarp kontrast till Europa står länderna i Sydostasien (exkl. Japan) med fortsatt mycket höga tillväxttal.

Den totala produktionen i Sverige minskade för tredje året i rad. Den svenska ekonomin får allt mer karaktären av en tudelad ekonomi - med en kraftig tillväxt i exportindustrin och en mycket svag inhemsk efterfrågan.

År 1993 var ett år då de europeiska räntorna - inkl. de svenska - föll påtagligt. Räntenivån för en svensk 5-årig bostadsobligation föll under året från drygt 11 % till drygt 7 %.

Inflationstakten i Sverige - som den mäts med konsumentprisindex - blev 4,7 % för 1993 i genomsnitt.

Beslutet den 19 november 1992 att låta den svenska kronan flyta ledde till en kraftig uppgång av kurserna på den svenska aktiebörsen. Kursuppgången fortsatte i accelererad takt under 1993. Sett över året som helhet steg aktiekurserna på Stockholms Fondbörs med 55 %. Den kraftiga kursuppgången gäller de flesta branscher - möjligen med undantag av skogsindustrin. En ökande tillförsikt om att den svenska finanskrisen var över ledde till extremt stor kursuppgång för bank- och fastighetsaktier.

De ändrade förutsättningar, som framför allt krondeprecieringen och den åtföljande räntenedgången gav, ledde stiftelsen till att successivt ändra sin placeringsinriktning.

Stiftelsen har under året nästan fördubblat sitt aktieinnehav. Mätt som anskaffningsvärde har aktieportföljen ökat från 349 mkr vid ingången av året till 648 mkr vid utgången av 1993. Marknadsvärdet på stiftelsens aktieportfölj har stigit än mer - från 278 mkr till 740 mkr. Bland de aktieförvärv som gjorts under året kan nämnas att stiftelsen placerat 5 miljoner USD i aktier - via aktiefonder - i sydostasien.

Stiftelsen har under de föregående åren i relativt stor utsträckning ställt ut köpoptioner på delar av sitt svenska aktieinnehav. I en situation med kraftigt stigande kurser - och förväntningar om fortsatt ökning - har en sådan strategi ingen plats. Vid utgången av 1993 hade stiftelsen inga köpoptioner utfärdade.

Under året har stiftelsen förvärvat ytterligare fastigheter. Under våren 1993 köpte stiftelsen fem bostadsfastigheter i centrala Stockholm. Då hyresgästerna - bostadsrättsföreningar - i två av dessa fastigheter utnyttjade sin förköpsrätt gick dessa förvärv tillbaka och stiftelsen stod som ägare till endast tre av fastigheterna.

Fastigheten Trädgården 2 (Tyrgatan 4) i Lärkstaden har förvärvats under året. Fastigheten genomgår nu en renovering och skall från mitten av 1994 inhysa stiftelsens kansli.

Stiftelsen äger sedan 1991 hälften av en kommersiell fastighet vid Stortorget i Malmö. Den 30 december 1993 förvärvade stiftelsen den resterande delen och är därför nu ensam ägare till fastigheten.

Totalt sett har stiftelsen förvärvat fastigheter för 90 mkr under 1993.

Ytterligare en fastighet - bostadsfastighet i centrala Stockholm - har förvärvats. Då tillträdesdagen är först den 3 januari 1994 återfinns inte detta fastighetsförvärv i bokslutet för 1993. Köpeskillingen uppgår till 28,25 mkr.

Vid fastighetsförvärven har stiftelsen övertagit befintliga lån. Stiftelsens låneskuld har därför ökat från 128 mkr vid utgången av 1992 till 145 mkr vid utgången av 1993.

För att finansiera aktie- och fastighetsförvärven har stiftelsen minskat sina räntebärande tillgångar med 227 mkr.

Av stiftelsens totala tillgångar (värderade till marknadsvärde) utgjorde andelen aktier 31 % (13 % vid utgången av 1992) och andelen fastigheter 16 % (16 %). Resterande del 53 % (71 %) utgjordes av svenska räntebärande tillgångar.

De första dagarna av 1994 erhöll stiftelsen ett kapitaltillskott om 1.500 miljoner kronor som en donation för att främja kulturvetenskaplig forskning. Drygt 1.100 miljoner kronor härav överlämnades i form av svenska aktier. Den förhållandevis låga aktieandelen 1993 får ses mot bakgrund härav.

Bokföringsmässigt resultat

Utfallet av stiftelsens placeringsverksamhet 1993 återspeglas i resultaträkningen. Summan av alla inkomster inkl realiserade kursvinster/förluster vid försäljning av olika värdepapper, med avdrag för löpande kostnader, benämnes i resultaträkningen "Bokföringsmässigt resultat före anslag till forskning". Detta bokföringsmässiga resultat uppgår för 1993 till 162 mkr. För år 1992 uppgick det till 103 mkr.

Trots ett sjunkande ränteläge och ett mindre innehav av räntebärande tillgångar minskade stiftelsens ränteintäkter endast obetydligt - från 149 mkr 1992 till 145 mkr under 1993. Skälet härtill är att stiftelsens ränteintäkter främst kommer från fastföräntade tillgångar - obligationer och certifikat - och att stiftelsen minskade sin obligationsportfölj relativt sent på året.

Stiftelsens större aktieinnehav återspeglas delvis i att aktieutdelningarna blev något större 1993 än 1992. Den fulla effekten av det ökade aktieinnehavet på utdelningsbeloppen kommer dock senare eftersom aktieutdelningarna i huvudsak inflyter under våren.

Under ett år som 1993, med ändrade finansiella förutsättningar, har stiftelsen, som nämnts, påtagligt ökat sitt aktieinnehav och minskat sin obligationsportfölj. Stiftelsen har också gjort sådana omplaceringar i sin aktieportfölj, som tett sig motiverade även i ett längre perspektiv. Denna aktivitet har resulterat i betydande kursvinster men också i betydande kursförluster (se not 3). Netto räknat uppgår de realiserade kursvinster 1993 till 66 mkr.

Med undantag av fastigheter som förvärvats under verksamhetsåret låter stiftelsen marknadsvärdera alla sina fastigheter. Den marknadsvärdering, som stiftelsen låtit göra av fastigheterna Adam och Eva understeg väsentligt deras anskaffningsvärde. Stiftelsen har därför valt att göra en extraordinär nedskrivning av dessa fastigheter med 40 mkr.

Av årets bokföringsmässiga resultat om 162 mkr återstår 101 mkr efter beviljade anslag till forskning. Detta belopp har i sin helhet förts till vinstregleringsfonden.

Under året har ytterligare 173 tkr inflytt till Nils-Eric Svenssons fond. Dessa medel har tillförts stiftelsens eget kapital. Totalt uppgår behållningen i Nils-Eric Svenssons fond till 383 tkr.

Realt resultat

Den löpande avkastningen från aktier och fastigheter är normalt förhållandevis låg. En placering i sådana tillgångar görs framför allt i syfte att få del av en värdetillväxt. Ibland råkar man dock ut för värdeminskningar. Den ekonomiska redovisningen för en finansiell institution som Riksbankens Jubileumsfond skulle därför vara ofullständig om den inte kompletterades med värdeförändringen av tillgångarna - "Ökning/minskning av ej realiserade kursvinster/förluster".

Stiftelsen har i princip tre slag av tillgångar som är utsatta för värdeförändringar - obligationer, aktier och fastigheter. Till detta kommer att vissa delar av stiftelsens tillgångar är denominerade i utländsk valuta. Förändringar i valutakurserna påverkar därför också värdet på stiftelsens tillgångar uttryckt i svenska kronor.

Nettot av förändringen av de realiserade kursvinster/förlusterna har för 1993 fallit ut som en förbättring om 201 mkr.

Övervärdet (skillnaden mellan marknadsvärdet och det bokförda = anskaffningsvärdet) i obligationsportföljen har ökat med 40 mkr. Detta är en följd av de påtagligt sänkta obligationsräntorna under året.

Till följd av den mycket kraftiga kursuppgången på aktier har det tidigare undervärdet i aktieportföljen förbytt i ett stort övervärde. Förbättringen uppgår till 162 mkr.

Som nämnts tidigare har värdet på fastigheterna Adam och Eva skrivits ned med 40 mkr. Denna värdeminskning har tagits redan i det bokförda resultatet. Marknadsvärdet på stiftelsens övriga svenska fastigheter (exkl. nyförvärven 1993) har endast ändrats obetydligt - dock åt det negativa hållet.

Stiftelsen äger sedan tidigare två fastigheter i Atlanta, USA. Den ena av dessa fastigheter ägs till 40 % av stiftelsen. Resterande 60 % ägdes av byggmästaren Lars Gullstedt som försattes i konkurs 1993. Då samägandet sker via ett s.k. partnership har konkursen inte på något *direkt* sätt påverkat stiftelsen. Gullstedt har ersatts av konkursförvaltaren - och i förlängningen - av en svensk bank som partner.

Då Gullstedt även i övrigt ägde ett mycket stort fastighetsbestånd i samma stadsdel har dock stiftelsen *indirekt* drabbats av konkursen. Dessa fastigheter utgör nu ett stort potentiellt utbud vilket har en negativ effekt på fastighetspriserna. Värdet i dollar på stiftelsens fastigheter i Atlanta har därför sjunkit påtagligt. I bokslutet för 1993 framgår detta inte helt klart eftersom den kraftigt höjda dollarkursen i stor utsträckning uppväger värdeminskningen vid omräkning till svenska kronor.

Liksom tidigare år har stiftelsen även 1993 i det reala bokslutet gjort en avsättning som motsvarar penningvärdets försämring. För 1993 uppgår denna avsättning till 93 mkr.

Vinstregleringsfonden i det reala bokslutet har därmed kunnat tillföras 210 mkr. Det tidigare underskottet i vinstregleringsfonden om 78 mkr har därmed förbytt i ett överskott om 132 mkr.

"Performance"

Från resultaträkningen (och de olika noterna) kan en sammanställning göras som enbart består av finansiella poster. Dessa poster har grupperats i en tabell efter typ av tillgång (se sid 18).

Stiftelsens *räntebärande tillgångar* gav för 1993 ett positivt resultat (inkl. den orealiserade värdeförändringen) om 205 mkr. En mycket schematisk kalkyl där resultatet sätts i relation till det genomsnittliga innehavet under året (ingående + utgående värde/2) ger en avkastning om 15,5 %.

På samma sätt ger stiftelsens *aktiehantering* ett positivt resultat om 222 mkr. Samma, mycket schematiska, kalkyl som ovan ger en avkastning om 43 %.

Stiftelsens fastigheter fortsätter att ge ett negativt resultat, under 1993 med 32 mkr, framför allt p g a behovet av en extraordinär nedskrivning av fastigheterna Adam och Eva med 40 mkr.

Det finansiella resultatet skall belastas med finansiella kostnader i form av räntekostnader och finansiella omkostnader.

Det *samlade finansiella resultatet* för 1993 anges i tabell till 371 mkr. Räknat på totalt ingående kapital ger detta en förräntning med 19,5 %.

Det finansiella resultatet skall täcka anslag till forskning om 60 mkr, administrationskostnader om 8 mkr samt ökningen av stiftelsekapitalet för att det skall hålla jämna steg med inflationen om 93 mkr. Därefter återstår 210 mkr som kan tillföras vinstregleringsfonden, som därmed har en positiv behållning om 132 mkr. Styrelsens riktlinje om en finansiell buffert uppgående till två årsanslag för forskning är därmed åtföljd - åtminstone vad gäller 1993.

Finansiellt resultat (mkr)

Tillgång	Intäkt/kostnad	1993	1992
Bankmedel	Ränteintäkter	8	8
	Realiserade vinster – valutor	3	5
Certifikat	Ränteintäkter	27	36
Obligationer	Ränteintäkter	109	105
	Realiserade vinster	18	1
	Realiserade förluster	–	–
	Förändring av ej realiserade vinster	40	18
		205	173
Aktier, konvertibler och optioner	Utdelningar och räntor	9	7
	Optionspremier	1	1
	Realiserade vinster	110	33
	Realiserade förluster	–64	–25
	Förändring av ej realiserade vinster	166	9
		222	25
Fastigheter och andelar i fastighetsbolag	Inkomster	27	23
	Av/nedskrivningar	–44	–66
	Övriga kostnader	–9	–5
	Förändring av ej realiserade förluster	–6	52
		–32	4
	Räntekostnader	–18	–9
	Finansiella omkostnader	–6	–3
		371	190

Resultaträkning (tkr)

	Not	1993	1992
<i>Bokföringsmässigt resultat</i>			
Ränteintäkter	1	144.826	149.529
Aktieutdelningar		7.907	6.514
Optionspremier		1.265	1.328
Inkomster – Fastigheter		26.736	22.793
Räntekostnader – Fastigheter		–18.060	–9.361
Avskrivningar – Fastigheter	2	–3.887	–2.593
Nedskrivning – Fastigheter	2	–40.000	–63.000
Övriga kostnader – Fastigheter		–8.645	–4.891
Realiserade kursvinster	3	130.723	40.058
Realiserade kursförluster	3	–64.490	–25.431
Övriga intäkter	4	186	398
Finansiella omkostnader	5	–6.117	–3.194
Administrationskostnader	6	–8.274	–8.589
<i>Bokföringsmässigt resultat före anslag till forskning</i>		162.170	103.561
Beviljade anslag till forskning	7	–60.581	–72.347
<i>Bokföringsmässig ökning av eget kapital efter beviljade anslag till forskning</i>	18	101.589	31.214
Ökning/minskning av ej realiserade kursvinster/förluster	8	201.038	78.290
Avsättning för bevarande av Stiftelsekapitalets realvärde	9, 18	–92.997	–42.507
<i>Real ökning/minskning av eget kapital efter beviljade anslag till forskning</i>	18	209.630	66.997

Not 6	Administrationskostnader	1993	1992
	Löner och ersättningar till		
	– styrelsen och verkställande direktören	1.243	1.454
	– övrig personal	2.320	2.337
	Tjänstepensioner	800	461
	Sociala avgifter	1.209	1.314
	Revision och redovisningskonsultation	300	380
	Övriga konsulttjänster	159	168
	Lokalkostnader	1.334	1.541
	Resor och traktamenten, kansli och styrelse	362	406
	Inventarier	28	73
	Övrigt	519	455
		8.274	8.589

Medeltalet anställda under året har varit

Kvinnor	5,5	6
Män	3,0	3
Total	8,5	9

Anskaffning av maskiner och inventarier kostnadsbokförs.

Not 7	Anslag till forskning	1993	1992
	Projektanslag*	59.211	71.353
	Sakkunniggranskningar	296	342
	Konferenser, information, etc	1.074	652
		60.581	72.347

* I beloppet ingår omkostnadspåslag till statliga universitet med 5.640 tkr (5.921), mervärdesskatt med 3.994 tkr (7.090) samt utdelning av Rönnebergsstipendiet med 223 tkr.

Not 8	Förändring av ej realiserade kursvinster/förluster					
	1993		1992		Förändring	
	Vinster	Förluster	Vinster	Förluster		
	Obligationer	81.797	–	41.787	–	+40.010
	Aktier och konvertibler	92.440	–	–	70.184	+162.624
	Optioner	–	–	–	4.063	+4.063
	Fastigheter och andelar i fastighetsbolag	–	12.090	–	6.431	–5.659
		174.237	12.090	41.787	80.678	+201.038

Not 9 Avsättning för bevarande av stiftelsekapitalets realvärde

Genomsnittsvärdet för konsumentprisindex 1993 uppgår till 243,2. Motsvarande indexvärde för 1992 är 232,3. Mellan 1993 och 1992 ökade således konsumentprisindex med 4,7 %.

Avsättningen för bevarande av stiftelsekapitalets realvärde blir då $1.978.660 \times 0,047 = 92.997$ tkr.

Not 10	Certifikat m.m.	Bokfört värde	Nominellt värde
	Företagscertifikat	136.519	140.000
	Bankers och hypoteksinstituts förlagslån i form av		
	– Floating-Rate-Note-lån (FRN)	50.052	50.000
	– Variable-Rate-Note-lån (VRN)	50.000	50.000
		236.571	240.000

Vid utgången av 1992 innehade stiftelsen kortfristiga certifikat – inklusive FRN och VRN – till ett bokfört värde av 362.872 tkr (nominellt värde 375.000 tkr).

I balansräkningen har stiftelsen valt att som marknadsvärde redovisa bokförda (=anskaffnings) värden när det gäller ovanstående kortfristiga värdepapper.

Not 11	Obligationer	Nominellt värde	Bokfört värde	Marknadsvärde
	Bostadsinstituts obligationer med förfalldatum			
	1994	365.000	347.782	372.500
	1995	120.000	108.724	126.694
	1996	200.000	203.722	225.244
	1997	60.000	60.878	69.963
	1999	50.000	49.494	57.996
		795.000	770.600	852.397

Vid utgången av 1992 innehade stiftelsen obligationer – uteslutande bostadsobligationer – till ett bokfört värde av 900.365 tkr (nominellt värde 925.000 tkr).

Not 12	Aktier	Antal	Anskaffningsvärde	Marknadsvärde	Valutaenhet
	AGA B	69.176	26.149	27.255	
	Aritmos	40.000	5.420	3.680	
	Asea A	72.652	30.816	42.865	
	Astra A	230.005	32.750	43.701	
	Avesta	314.000	14.019	13.502	
	Cardo	30.000	10.200	11.850	
	Ericsson	40.000	10.519	13.640	
	ESAB A	20.000	3.900	3.960	
	Gambro	20.000	6.767	7.540	
	Hasselfors B	38.100	7.058	5.334	
	Investor A	30.000	4.040	4.830	
	Investor B	32.000	4.297	5.152	
	JP A	36.000	14.588	15.480	
	JP B	39.000	15.725	16.770	
	Kinnevik B	32.580	4.784	5.897	
	LIC Care	100.000	7.300	7.500	
	MODO A	75.400	18.306	18.850	
	MODO Kvb A	28.600	6.315	7.007	
	MODO B	3.978	477	1.011	
	MODO Kvb B	10.600	2.438	2.650	
	Perstorp	70.000	16.809	20.650	
	SEB A	630.500	31.716	35.308	
	SHB A	150.000	16.090	16.800	

Not 12 Aktier forts.)

Aktie	Antal	Anskaffningsvärde	Marknadsvärde	Valutaenhet
Skandia	150.000	24.128	25.200	
Skanska	65.100	13.624	11.523	
Stora A	25.000	7.240	9.850	
Sydskraft C	53.600	7.330	6.646	
Sydostinvest	258.000	3.696	4.257	
Summa svenska aktier		346.501	388.708	SEK
Utländska aktier				
	Antal	Anskaffningsvärde	Marknadsvärde	Valutaenhet
Great American R	850	230	1	USD
Smith Corona	50.000	900	316	USD
Intel	17.000	1.016	1.054	USD
Kennametal	28.000	1.018	1.246	USD
King World	25.000	988	959	USD
Liberty	45.000	1.301	1.091	USD
Nations Bank	25.000	1.163	1.225	USD
Pacific Forest	75.000	1.026	1.183	USD
Philip Morris	24.000	1.487	1.335	USD
Quest S. C	130.806	2.000	2.186	USD
Sprint	70.000	2.110	2.433	USD
Temple Inland	20.000	897	1.008	USD
Walt Disney	45.000	1.883	1.918	USD
Weyerhaeuser	26.000	1.001	1.160	USD
Bergesen B	50.000	9.507	7.325	NOK
Danske Bank	21.000	8.092	8.043	DKK
Enso Gutzeit	100.000	4.070	3.680	FIM
Huhtamäki B	22.000	4.114	3.960	FIM
Barclays	150.000	837	936	GBP
Glaxo	80.000	539	578	GBP
ICI	115.000	827	883	GBP
Warburg	60.000	477	566	GBP
Air Liquide	6.000	4.909	5.244	FRF
Bouygues	6.225	4.160	4.277	FRF
General Des Eaux	2.050	4.982	5.992	FRF
Lafarge	13.200	4.975	6.159	FRF
Legriss	8.500	4.607	1.853	FRF
LVMH	1.200	4.716	4.482	FRF
Paris Develop.	50.000	5.000	2.750	FRF
Pechiney Int.	20.000	4.030	4.104	FRF
Société General	9.350	5.896	7.162	FRF
Fokker	34.000	1.599	721	NLG
A. Berg Far East	31.817	3.985	5.872	USD
Fleming Eastern Opportunities	113.531	2.000	3.073	USD
Summa utländska aktier		295.391	345.132	SEK

Konvertibler

	Nominellt värde	Anskaffningsvärde	Marknadsvärde	Valutaenhet
Investor	5.000	5.650	6.137	
SEB	95	116	121	
Summa konvertibler		5.766	6.258	SEK
Summa svenska aktier och konvertibler		352.267	394.966	SEK
Summa aktier och konvertibler		647.658	740.098	SEK

Not 13 Fastigheter och andelar i fastighetsbolag

Andelar i Fastighetsbolag	Stiftelsens ägarandel	Bokfört värde	Marknadsvärde
Peachtree Place, L.P. USA	40 %	27.802	21.639
Reindeer Realty, L.P. USA	90 %	33.568	41.196
Summa		61.370	62.835
Fastigheter			
Styrpinnen 23, Stockholm	100 %	48.962	43.000
Claus Mortensen 24, Malmö	100 %	87.229	80.000
Adam och Eva 9 och 13, Stockholm	50 %	140.017	140.000
Brännaren 7, Stockholm	100 %	17.835	17.700
Kampsången 4, Stockholm	100 %	12.186	12.100
Sländan 2, Stockholm	100 %	9.342	9.300
Trädlärkan 2, Stockholm	100 %	11.084	11.000
Summa		326.655	313.100
Totalt		388.025	375.935

För fastigheter förvärvade under 1993 har marknadsvärdet satts lika med anskaffningsvärdet.

För övriga fastigheter och andelar i fastighetsbolag baseras marknadsvärdena på externa värderingar utförda av välrenommerade värderingsfirmor.

Not 14 Fastigheter

	1993	1992
Anskaffningsvärde, byggnader	277.531	217.599
Ackumulerade, planmässiga avskrivningar	-8.244	-4.357
Extraordinär nedskrivning, byggnader	-58.258	-44.000
Byggnader, bokfört värde	211.029	169.242
Anskaffningsvärden, mark	160.368	128.838
Extraordinär nedskrivning, mark	-44.742	-19.000
Mark, bokfört värde	115.626	109.838
Summa bokfört värde	326.655	279.080
Taxeringsvärden		
Byggnader	79.715	70.730
Mark	40.540	36.790
Summa	120.255	107.520

Fastigheternas marknadsvärden framgår av not 13. Se även not 2.

Not 15 Övriga fordringar		1993	1992
	Hysesfordringar	2.424	330
	Handpenning fastighet	2.825	–
	Fordran Rådstornet	–	93
	Fordran Brogatan	–	837
		5.249	1.260
Not 16 Upplupna kostnader och förutbetalda intäkter		1993	1992
	Sociala avgifter	136	159
	Intjänade ej uttagna semesterdagar	138	80
	Särskild löneskatt på pensionsförs. premier	74	122
	Upplupna räntor in-teckningslån	1.704	1.276
	Värderingskostnad fastigheter	30	30
	Förutbetald ränteintäkt	–	321
	Förutbetald hyresintäkt	5.872	2.555
	Fastighetsskatt	202	3.099
	Övriga upplupna kostnader	1.053	789
		9.209	8.431
Not 17 Övriga kortfristiga skulder		1993	1992
	Personalens källskatt	148	100
	Momsskuld	–	38
	Lagfart	600	1.500
		748	1.638

Not 18 Eget kapital		Stiftelse-	Vinstregle-	Totalt eget
Nominellt kapital		kapital	ringsfond	kapital
	Eget kapital 92-12-31	1.506.731	432.997	1.939.728
	Nils-Eric Svenssons fond	173	–	173
	Årets avsättning	–	101.589	101.589
	Eget kapital 93-12-31	1.506.904	534.586	2.041.490
Realt kapital		Stiftelse-	Vinstregle-	Totalt eget
	Eget kapital 92-12-31	1.978.660	–77.823	1.900.837
	Nils-Eric Svenssons fond	173	–	173
	Avsättning för bevarande av stiftelsekapitalets realvärde	92.997	–	92.997
	Real ökning av eget kapital efter beviljade anslag till forskning	–	209.630	209.630
	Eget kapital 93-12-31	2.071.830	131.807	2.203.637

Erik Rönnbergs donation

De medel som Erik Rönnberg donerat till Stiftelsen Riksbankens Jubileumsfond samförvaltas med stiftelsens övriga tillgångar och utgör därmed en integrerad del av stiftelsens resultat- och balansräkning.

Avkastningen från donationen skall emellertid gå till ett specifikt ändamål. En separat redovisning av den del av stiftelsens avkastning som bör anses tillfalla donationen erfordras därför.

Donationen utgjorde per 92-12-31

$$6.792 / 1.900.837 = 0,3573 \%$$

av stiftelsens totala egna kapital. Av stiftelsens totala avkastning före anslag till forskning skall därför 0,3573 % därav anses härröra från donationen.

Vid utgången av 1993 uppgår värdet av donationen till följande

Eget kapital		Donations-	Vinstregle-	Totalt eget
Nominellt kapital		kapital	ringsfond	kapital
	Eget kapital 92-12-31	6.521	157	6.678
	Årets avsättning	–	579	579
	Årets anslag	–	–223	–223
	Eget kapital 93-12-31	6.521	513	7.034
Realt kapital		Donations-	Vinstregle-	Totalt eget
	Eget kapital 92-12-31	6.581	211	6.792
	Avsättning för bevarande av donationskapitalets realvärde	309	–	309
	Årets avsättning	–	967	967
	Årets anslag	–	–223	–223
	Eget kapital 93-12-31	6.890	955	7.845

Nils-Eric Svenssons fond

Under 1993 inbetalades 173 tkr till fonden.

Behållningen i Nils-Eric Svenssons fond uppgår därmed till 383 tkr.

Stockholm den 7 februari 1994

Inge Jonsson Ordförande	Lars F Tobisson Vice ordförande	Elving Andersson
Barbara Cannon	Lars Engwall	Lena Hjelm-Wallén
Arne Kjörnsberg	Berit Löfstedt	Bertil Persson
Åke Smids	Jarl Torbacke	Sten Wikander
Dan Brändström Verkställande direktör		

Revisionsutlåtande

Vi har granskat årsredovisningen, räkenskaperna samt styrelsens och verkställande direktörens förvaltning för år 1993. Granskningen har utförts enligt god revisionsred. Granskningen har inte givit anledning till anmärkning mot vare sig årsredovisning, räkenskaper eller styrelsens och verkställande direktörens förvaltning av stiftelsens angelägenheter. Enligt vår bedömning är redovisningen rättvisande och upprättad i enlighet med god redovisningssed.

Stockholm den 8 februari 1994

Ernst & Young AB

Per Björngård
Auktoriserad revisor

Nya forskningsprojekt 1993

Liksom i tidigare årsredovisningar presenteras i det följande sammanfattningar av de nya forskningsprojekt som beviljats anslag under året (sid. 30-46). Texterna är skrivna av forskarna själva och är hämtade från avsnittet "Sammanfattning av projektets syfte, betydelse och genomförande" ur inlämnad ansökan. Även projektens titlar är formulerade av forskarna och hämtade från inlämnad ansökningsblankett.

Skälet till att angivna anslagsbelopp är så ojämnt är att de också inkluderar påslagen för kringkostnader (13,6 %) och mervärdesskatt (8,7 %).

I en särskild förteckning, som kan erhållas från RJ:s kansli, redovisas alla projekt som beviljats anslag från stiftelsen under hela verksamhetsperioden 1965-93.

Ekonomisk historia**Lennart Schön, Lunds universitet****400.070 kr**

Dnr 93/201

Lönepolitik, lönestruktur och ekonomisk förändring i Sverige 1890-1990.

Den strukturekonomiska forskningen vid ekonomisk-historiska institutionen i Lund har sammanfattats i en modell för långsiktig ekonomisk förändring. Denna omfattar en strukturecykel på ca 40 år som löper i faserna omvandling-rationalisering-kris. Forskningen har indikerat samband mellan lönepolitik, lönestruktur och ekonomisk strukturförändring, men sambandens art är inte klarlagda. En studie inriktad på arbetsmarknadsinstitutionernas roll i svensk ekonomisk utveckling skulle därför fördjupa kunskapen om de långsiktigt verkande faktorerna i samhällsutvecklingen. En sådan historisk analys är särskilt viktig i ett skede då tilltagande internationell integration förväntas ställa nya krav på samspelet mellan lönebildning och strukturell förändring. Projektets syfte är att analysera sambanden mellan lönestruktur, lönepolitik och långsiktig strukturförändring i svensk industri mellan 1890 och 1990. För det första undersöks lönestrukturen för arbetare och tjänstemän i industrin med avseende på skillnader mellan branscher, yrken/befattningar, kön, utbildningsgrupper, ålder och regioner. För det andra genomförs en idéhistorisk studie av arbetsmarknadsparternas lönepolitiska intentioner och program. Till denna knyts en undersökning av förändringar i den institutionella ramen kring förhandlingarna mellan parterna. Med utgångspunkt i resultaten av dessa delundersökningar genomförs för det tredje en övergripande analys av sambandet mellan ekonomisk struktur, lönestruktur och lönepolitik.

Företagsekonomi**Ingemund Hägg, Uppsala universitet****700.124 kr**

Dnr 93/412

Styrning med ekonomiska mått i svenska företag.

Systematisk kunskap om ekonomistyrningspraxis i dagens svenska företag i teoretiskt perspektiv är angelägen. Projektet har tre delsyften: 1) systematiska beskrivningar av förekomst av ekonomiska mått, metoder och modeller som skall återspegla variationen mellan företag, 2) samband mellan förekomst av olika mått mm och ekonomistyrningens funktioner, 3) samband mellan förekomst av olika mått mm och olika situationsfaktorer.

Projektet bygger på tidigare forskning om förekomst av olika mått mm, om ekonomistyrningens funktioner samt om samband mellan förekomst av olika mått och olika situationsfaktorer med hjälp av sk contingencyansatser.

Ca 40 organisatoriska enheter inom industri- och tjänstesektorn studeras ingående. Det rör sig om självständiga företag, om divisioner, affärsområden o dyl. Ekonomistyrningen studeras med utgångspunkt från närhet till själva verksamheten – tillverkningen, försäljningen, tjänsteproduktionen etc.

**Udo Zander, IIB Handelshögskolan
IIB=Institutet för Internationellt Företagande****358.088 kr**

Dnr 93/348

Innovations- och imitationsprocessen i multinationella företag.

Syftet är att besvara följande frågor:

1. Vilka faktorer bestämmer förloppet och resultatet av innovations- och imitationsprocessen vid exploateringen av ny teknik i multinationella företag (MNF)?

2. Vilka typer av framgångsrika strategier baserade på innovation och skyddande av spetsteknik används av MNF?

3. Vilka typer av framgångsrika strategier baserade på imitation och/eller att hålla jämna steg med konkurrenterna används av MNF?

Metoden är en kombination av fallstudier och en omfattande enkätundersökning riktad till svenska multinationella företag. Enkätundersökningen omfattar viktiga svenska innovationer 1960-1990.

Teoriramen består främst av Schumpeterianska och Kirznerska tankar kring innovation och imitation, tillsammans med den framväxande skolan om "resource-based-strategies", och empiriska undersökningar av imitationsförlopp.

Projektgruppen består av seniora forskare från Institutet för Internationellt Företagande.

Projektets teoretiska betydelse ligger i introduktionen av ett dynamiskt element i industriell organisationsteori, samt utvecklingen av en modell för det strategiska spelet kring ny teknik. Den praktiska betydelsen ligger främst i beskrivningen och förståelsen av olika typer av innovations- och imitationsprocesser, identifiering av typstrategier för teknikexploatering, om vilka för närvarande vetandet är mycket begränsat.

Nationalekonomi**Torsten Persson, Stockholms universitet****700.124 kr**

Dnr 93/310

Institutioner tillväxt och ekonomisk politik.

Forskningsprojektet består av tre delar som alla behandlar teoretiska och empiriska frågor inom makroteori i vid mening: A. Konjunkturer och tillväxt; B. Institutioner och ekonomisk politik; C. Penningpolitik och kapitalflöden. Delprojektet är nära relaterade både vad gäller problemställningar och forskningsmetoder.

A. *Konjunkturer och tillväxt.* Här avses att analysera teknikspridning och konvergens mellan länder, den internationella samvariationen mellan branschspecifika och länder-specifika störningar, samt humankapitalets roll i tillväxtprocessen med moderna ekonometriska metoder. Gemensamt för dessa frågor är att de berör långsiktiga tillväxteffekter såväl som kortsiktiga konjunktoreffekter.

B. *Institutioner och ekonomisk politik.* Här avses att utvidga den tidigare teoretiska och empiriska analysen rörande samspelet mellan inkomstfördelning, ekonomisk politik och tillväxt. Även metoder från modern kontraktsteori avses användas för att analysera normativa institutionella frågor, bl a de önskvärda beslutshierarkierna i en federativ statsbildning för att undgå ineffektiv ekonomisk politik och de önskvärda relationerna mellan statsmakterna och centralbanken för att befrämja monetär stabilitet.

C. *Penningpolitik och kapitalflöden.* Här avses att undersöka empiriskt huruvida centralbanker som inte utnyttjat sin begränsade penningpolitiska handlingsfrihet inom ett växelkursband har vunnit i trovärdighet. Dessutom skall man undersöka hur tillgänglig marknadsinformation kan utnyttjas för att härleda indikatorer på inflationsförväntningar i ekonomin. Slutligen skall nya data insamlas för att bättre dokumentera tendensen inhemska värdepapper att dominera inhemska portföljer samt försöka diskriminera mellan olika möjliga förklaringar till detta fenomen.

Stefan Fölster, Industriens utredningsinstitut**358.088 kr**

Dnr 93/391

Etablering av nya företag och produktivitetstillväxt.

Projektets syfte är att visa vilka faktorer som gynnar etablering av nya företag och vilka konsekvenser etableringen har för produktivitetstillväxten på marknaden. Pro-

jektet är en "Spin-off" av ett NBER-SNS projekt av välfärdsstatens förvandling, där Sam Peltzman och Stefan Fölster undersöker sambandet mellan regleringar, kartellbildning och prisnivåer i Sverige.

En teoretisk analys av strategiskt beteende i samband med nyetablering lägger grunden för analysen. Inom ramen för modellen undersöks även i vilken mån uppköp av ett etablerat företag utgör ett alternativ till nyetablering. De teoretiska sambanden testas empiriskt på en unik databas som på produktmarknadsnivå innehåller uppgifter om företagets etablering på marknaden och utträde ur marknaden.

Analysen av dessa data gör det möjligt att bestämma i vilken mån produktivitetsutveckling beror på exogena faktorer såväl som endogena förändringar. Till de sistnämnda hör även omfattning av nyetableringen som i sin tur bestäms av bl a produktivitetsutvecklingen.

Kulturgeografi

Roger Andersson, Uppsala universitet

370.436 kr

Dnr 93/216

Invandrarnas rörlighet – Hela Sverige-strategins sekundäreffekter i ett socialgeografiskt perspektiv.

Den flyktingmottagning som bedrivits i Sverige sedan 1985 har både lett till radikala förändringar av nya invandrades bosättningsmönster och till en omfattande geografisk rörlighet – s k sekundäromflyttning – i dessa grupper. Under perioden 1985-91 minskade befolkningen i 85 kommuner. I samtliga dessa och i alla övriga ca 200 växte antalet utomnordiska medborgare. I snabb takt och för första gången någonsin har hela Sverige blivit multietniskt.

Hela Sverige-strategin för flyktingmottagning är i praktiken en befolkningspolitik med stark regionalpolitisk profil. Huruvida den geografiska spridningen av de nya invandrarna blir bestående eller inte är en central fråga för 1990-talets befolkningsutveckling och den sociala integrationen av etniska minoriteter i det svenska samhället.

Projektet består av två delprojekt där det ena syftar till att både detaljerat kartlägga olika etniska kategoriers rörlighet mellan svenska kommuner och till att analysera orsaker och konsekvenser av denna migration. Det andra delprojektet inriktas mot en analys av sambandet mellan social och geografisk mobilitet i ett etniskt och regionalt perspektiv.

Initiativ har tagits till att under 1993 etablera ett europeiskt komparativt projekt under temat etniska minoriteters rörlighet.

Pedagogik

Egil Johansson, Umeå universitet

400.070 kr

Dnr 93/241

Utbildning och kolonialism. Svenska undervisningsprojekt i Lappland och Nya världen under 1700- och 1800-talen.

Projektets bakgrund och syfte

Sveriges engagemang i omvärlden har djupa och vittförgrenade historiska rötter. Till dessa kan räknas vårt framträdande som kolonialmakt från 1600- till 1800-talet. Det planerade projektet syftar i första hand till att, utifrån en flervetenskaplig kompetens, undersöka utbildningens funktion i det koloniala förloppet inom en vidare teoretisk ram för utbildning och samhällsförändring. Befintliga forskningsresultat om svensk

undervisningstradition ger underlag för komparativa analyser, som ytterst avser leda fram till en syntetisk framställning av svensk kolonialism och utbildningens funktion däri.

Projektets tre undersökningsområden – frågeställningar

Delaware utgjorde svensk koloni 1638-1655. Svenska kyrkan sände under perioden 1696-1786 ett 30-tal präster till Delaware. Studien syftar till att belysa statens och kyrkans betydelse för undervisningens utformning och funktion. Särskilt läs- och religionsundervisningens roll för skapandet av en kulturell identitet behandlas.

S:t Barthélemy tillhörde Sverige 1784-1878. Det har framförts att svenskarna lämnade efter sig en befolkning av analfabeter. Forskning om utbildning på ön är knapphändig men ett antal olika utbildningsaktiviteter har dock spårats. S:t Barthélemy-studien vill bl a utreda frågor om utbildningens funktion, innehåll och genomförande. Andra spörsmål är t ex flerspråkighet och etnisk mångfald.

Den svenska lappmarken blev från 1600-talet föremål för ett omfattande kolonisationsprogram. Lappmarksstudien syftar primärt till att belysa tre frågeställningar: Skall eller kan undervisningsinsatserna betraktas som medveten kolonisationspolitik? Varför användes finska som undervisningsspråk? Vilket resultat gav undervisningen och vilken grad av förståelse av det "nya språket" – finska – uppnådde de enskilda?

Projektets genomförande

Större delen av det treåriga projektet ägnas åt arkiv och litteraturstudier, vars resultat fortlöpande redovisas och diskuteras vid årliga seminarier med den vetenskapliga referensgruppen. Projektet slutrapporteras i bokform.

Martin Johansson, Umeå universitet

74.088 kr

Dnr 93/293

Studier, Fritid och kroppskultur.

En jämförelse mellan studerande vid universiteten i Umeå och Madison

I denna undersökning fokuseras de studerandes situation och uppfattningar vid ett amerikanskt och ett svenskt universitet. Den studierelaterade verksamheten och dess relation till fritidsaktiviteterna kartläggs och analyseras. Bland fritidsaktiviteterna kommer särskild uppmärksamhet att ägnas de studerandes kroppskulturella aktiviteter. Liknande internationellt jämförande studier saknas nästan helt. Teoretiskt och empiriskt kommer projektet att bidra till nya insikter om komparativa studier, studentkulturer, universitetsmiljöer samt olika institutioners utbildningar och krav på de studerande. Särskilt intresse ägnas åt att utveckla teorier om kroppskulturens framväxt och dess relation till studieaktiviteter bland olika subgrupper av studerande.

Frågeställningarna är av fyra typer:

- 1) Studierelaterade (t ex: Vilka studievanor har de studerande? Hur ser de på institutionens undervisning, på kraven och lärarna?)
- 2) Fritidsrelaterade (t ex: Vilken omfattning har de olika fritidsaktiviteterna? Vad betyder den kroppskultur som utvecklas för de studerande?)
- 3) Relationen mellan studie- och fritidsinriktade verksamheter och uppfattningar (t ex: Vilka olika subgrupper finns det? Kön? Studieriktningar?)
- 4) Skillnader och likheter mellan universiteten vad gäller 1-3?

Teoretiskt och empiriskt planeringsarbete pågår. Preliminärt kommer ett större antal studerande från olika studieriktningar vid vardera universitetet att ges ett frågeformulär (lärarutbildning, ekonomi, humaniora). Ett urval av studerande från respektive ämnesgrupp intensivstuderas även utifrån kvalitativ metodik. Förutom bandade djupintervjuer kommer de studerande att föra dagbok under några utvalda veckor.

Psykologi**Henry Montgomery, Stockholms universitet****228.436 kr**

Dnr 93/297

Kontroverser under ordnade former: Perspektiv och perspektivskiften i djurförsöksetiska kommittéer.

Projektets allmänna syfte är att genom studier av tankemönster hos parter i djurförsöksetiska kommittéer få kunskaper om perspektiv och perspektivskiften i olika typer av interaktion mellan parter som både har egna intressen av att försvara men också till uppgift att samverka. En distinktion görs mellan ett *inifrånperspektiv* (ett alternativ ses som liggande inom aktörens kontroll, aktören upplever alternativet i termer av dess möjligheter att tillgodose hans/hennes intressen) och ett *utifrånperspektiv* (ett alternativ ses som liggande utanför aktörens kontroll, aktören uppmärksammar alternativets potential att hota hans/hennes intressen). Skiften mellan olika inifrån- och utifrånperspektiv kan ske beroende på aktörens aktuella intressen (egna intressen, identifikation med motpartens intressen, gemensamma intressen).

Tre enkät- eller intervjuundersökningar planeras med ledamöter av djurförsöksetiska kommittéer som respondenter: 1) Enkätundersökning med frågor om parternas intressen och hur de bedömer värdet av och sannolikheten för tänkbara konsekvenser av djuranvändning i nuvarande resp. av kraftigt minskad djuranvändning. 2) Uppföljande intervjuundersökning som bland annat syftar till att belysa perspektivskiften i individens sannolikhets- och värdebedömningar. 3) Intervjuer om hur parterna tagit ställning till fall som behandlats i en etisk kommitté. Här belyses huruvida ett gemensamt vi-perspektiv påverkar respektive parts bedömningar. Projektet är tänkt att bidra till utvecklandet av en teoriram där människors faktauppfattningar och värderingar ses som dynamiska företeelser som är föränderliga beroende på det perspektiv som aktören anlägger på aktuellt alternativ.

Lisbeth Hedelin, Göteborgs universitet**400.070 kr**

Dnr 93/315

Informationsbehov och informationshantering hos beslutsfattare i organisationer.

En växande andel av dagens informationssystem har som syfte att höja kvaliteten på beslut och arbete. Trots detta saknas adekvata metoder för att kunna belysa vilken nytta beslutsfattare har av systemen och av den information som erhålls från dessa.

Projektet avser studier av informationsbehov och informationsbearbetning hos beslutsfattare i större organisationer. Syftet är att öka förståelsen av faktorer och samband som påverkar informationsbehov och informationsbearbetning. Projektet är främst orienterat mot en jämförelse av sökning och användning av information från traditionella informationssystem. Den allt snabbare ökningen av informationsmängden och den snabba utvecklingen av modern informationsteknologi motiverar betydelsen av att studera detta område.

Kunskap som belyser hur man kan komma tillrätta med informationsproblem är av stor vikt för den rationalisering som idag behövs vid många av våra stora organisationer. Endast ett fåtal studier inom beslutsforskning har studerat hur faktiska beslutsfattare i yrkeslivet förvärvar den information som behövs för att fatta beslut. Saunders och Jones (1990) visar på ett angreppssätt som teoretiskt försöker integrera begrepp inom beslutsforskning av hur beslutsprocesser går till och de begrepp som används inom kommunikationslitteraturen av hur information förvärvas. Resultatet av deras arbete ger uppslag till en teoretisk modell som föreslår att olika källor och kanaler är mer lämpliga vid olika tidpunkter i beslutsprocessen. Dessutom säger modellen att beslutsfattare kan hantera information under beslutsprocessen genom att kontrollera val av informationskällor och informationskanaler. Ett antal viktiga frågor löses emellertid inte av denna modell, t ex vilka kombinationer av informationskällor och informationskanaler är mest användbara i vilken fas av beslutsprocessen för att erhålla relevant, färsk och lagom rik information?

Statistik**Anders Martin-Löf, Stockholms universitet****395.146 kr**

Dnr 93/69

Statistiska modeller för analys av smittspridning.

Statistiska analyser av hur smittsamma sjukdomar sprids måste grundas på matematiska modeller. Bra modeller kan användas för att utarbeta strategier för att bekämpa smittspridning. Matematiska modeller kopplade till statistiska data om epidemiutveckling behövs t ex för att belysa olika effekter av vaccinationsprogram. Detta blir allt viktigare allteftersom fler vacciner utvecklas och deras användning sprids.

HIV/AIDS-epidemin har accentuerat betydelsen av att förstå dynamiken i smittspridningsprocesser.

Projektet syftar till att bygga upp modeller för smittspridning som utnyttjar modern sannolikhetsteori. Framförallt utvecklas modeller där hänsyn tas till heterogenitet mellan individer och till geografisk spridning. Olika grupper kan ha olika smittsamhet och infektionskänslighet och smittspridningen kan bero på "hur långt ifrån varandra" de är.

Projektet är en del i ett vidare program. Forskningsgruppen använder även statistiska metoder för att studera och mäta effekter av vacciner och vaccinationsprogram, samt utvecklar statistiska test av smittspridningsmönster.

Statsvetenskap**Stig Arne Nohrstedt, Högskolan i Örebro****290.176 kr**

Dnr 93/290

Journalistiken i den nya världsordningen. En internationell studie av Gulfkriget i medierna och militärens mediestrategier.

Projektet har fyra syften. 1: Att systematiskt-komparativt analysera rapporteringen från Gulfkriget i ett flertal länders medier. 2: Att förklara likheter och skillnader i bilden av kriget. 3: Att beskriva och analysera de strategiska slutsatser som dragits av medieledare, journalister och försvarsmyndigheter i de länder vars medier projektet undersökt samt, 4: Att ge normativt bidrag till diskussionen om journalistikens roll i den nya världsordningen och med tanke på den snabba tekniska utvecklingen av medierna.

Projektet förutsätter tvärnationella jämförelser och ett forskarlag från flera länder. Enligt planen kommer projektet att studera medier och aktörer i Sverige, Finland, Norge, Tyskland, USA och om möjligt ett land i Tredje världen. Totalt sex forskare (inkl. projektledaren) är beredda att ingå i projektet. Två på området ytterligt välrenommerade seniorforskare, Johan Galtung och Denis McQuail har välvilligt ställt sig till projektets förfogande och kommer att ingå i en referensgrupp.

Christer Jönsson, Lunds universitet**597.676 kr**

Dnr 93/167

Internationella samarbetsprocesser.

Att förbättra kunskapen om det internationella samarbetets karaktär och villkor ter sig angeläget i ett världsläge präglad av turbulens och osäkerhet. Projektet syftar till att belysa aspekter av internationellt samarbete som lämnats i skugga av den förhärskande teoribildningen. Det gäller framför allt hur och varför en speciell fråga kommer upp på den internationella *dagordningen*, karaktären på den *förhandlingsprocess* som samarbetet bygger på och betydelsen av *ledarskap*.

Projektet syftar till att på empirisk grund söka få fram generell kunskap av såväl praktisk som teoretisk betydelse. *Komparativa fallstudier* avses ligga till grund för dessa generaliserande ambitioner. Projektet ingår i en *kumulativ* forskningsstrategi.

En utgångspunkt för projektet är luckorna i existerande teorier kring internationellt samarbete. Det gäller framför allt tre aspekter: (1) Samarbetets *processer* ägnas föga uppmärksamhet. (2) Aktörernas *rationalitet* överbetonas. (3) Perspektivet är *statscentrat*.

Projektet avser att fylla dessa luckor genom att: (1) anlägga ett *förhandlingsperspektiv*; (2) uppmärksamma *psykologiska* aspekter och problem gällande *kommunikation* mellan parterna i "institutional bargaining"; (3) anlägga ett *interorganisatoriskt* perspektiv.

Projektet skall undersöka fall från olika sakområden eller sektorer. Fallen skall innehålla såväl "lyckade" som "misslyckade" samarbetsförsök. *Miljövård, sociala frågor, kommunikation och säkerhet* är områden, där samarbete på europeisk respektive global nivå skall studeras och jämföras.

Olof Ruin, Stockholms universitet

302.534 kr

Dnr 93/395

Folkomröstningar och europeisk integration – beslut, genomförande och konsekvenser.

Projektet anknyter till den förnyade diskussionen – i samhällsdebatten och inom statsvetenskapen – om spänningen mellan representativ och direkt demokrati. Ett sammanhang där denna problematik särskilt aktualiseras är den europeiska integrationsprocessen. Möjligen kan vi iakta konturerna av ett nytt konstitutionellt mönster, där i takt med framväxten av en federativ politisk struktur, med dess "indirekt representativa" karaktär, följer ett ökat utnyttjande av ett uttalat direktdemokratiskt instrument, folkomröstningen.

Projektet utgår från en enkel modell av folkomröstningen som en särpräglad politisk process som omfattar tre faser: beslut, genomförande och konsekvenser. I det ena av två delprojekt studeras beslutet om och genomförandet av den svenska folkomröstningen om EG. Partiers, organisationers och myndigheters agerande studeras med avseende på ståndpunkter, organisering och verksamhet. I ett andra delprojekt studeras EG-omröstningars konstitutionella och politiska konsekvenser, återigen med särskild tonvikt på den svenska omröstningen, men också i ett systematiskt jämförande perspektiv.

Juridik

Lars Lindahl, Lunds universitet

288.950 kr

Dnr 93/129

Värdekonflikter vid lagstiftning och rättstillämpning.

Att den enskilde åtnjuter skydd för sin personliga integritet är exempel på ett rättsligt värde som förverkligas genom ett antal rättsregler (regeringsformen, brottsbalken, sekretesslagen, datalagen mm.). Olika rättsliga värden kan komma i konflikt, t ex när en ökning av administrativ effektivitet leder till försvagat skydd för den personliga integriteten. Vid en konflikt mellan två värden uppstår frågan om vikten av att förverkliga en viss nivå av det andra. Detta problem om relativ vikt föreligger såväl vid lagstiftning som vid rättstillämpning.

Christian Diesen, Stockholms universitet

317.352 kr

Dnr 93/152

Lekmän och sakkunniga som domare.

Syftet med studien är att utreda behov och nytta, fördelar och nackdelar med att lekmän och sakkunniga medverkar i rättskipningen som domare. Att studera vilka olika former av rättspolitiska överväganden som därvid aktualiseras, inte minst beträffande eventuella motsättningar mellan demokratiska värden, rättssäkerhet och effektivitet, kommer att utgöra en betydande del av analysen, liksom historisk bakgrund och komparativa studier, men den centrala delen i framställningen kommer att vara uppbyggd kring frågan om, hur och i vilken utsträckning den specifikt juridiska metoden för beslutsfattande påverkas av att icke-jurister deltar som ledamöter av domstolen vid sidan av de lagfarna. Ambitionen är att utreda hur icke-juristers kompetens kan förenas med juridisk metod och därmed utnyttjas på bästa sätt i processen.

Eva Österberg, Lunds universitet**554.440 kr**

Dnr 93/67

Kvinnorna och stormaktstiden: Historia snett underifrån.

Projektet syftar till en belysning av stormaktsperioden "snett underifrån", i ett genusperspektiv. Styrande är strävan att tolka kvinnors situation sådan deras verklighet och synen på dem fångas med hjälp av *kontrastpar*: privat-offentligt (semioffentligt); elit-folk; aktör-objekt (offer); normalitet-marginalisering.

I de olika delundersökningarna analyseras bl a:

- 1) "Vanliga" kvinnors plats i *produktionen*, dels inom hushållets ram, dels som självständiga bönder och hantverkare.
- 2) "Vanliga" kvinnor i den *offentlighet*, som närmast var aktuell för dem: häradsting och rådstugurätter, ev även sockenstämmor.
- 3) Fattiga och äldre kvinnor i en annan *offentlig diskurs* och verklighet, nämligen som fattighjon och hospitalhjon.
- 4) Elitens kvinnor i "*semioffentligheten*": kvinnornas roll och socio-kulturella betydelse vid de svenska 1600-talshoven.

Johan Svedjedal, Uppsala universitet**543.326 kr**

Dnr 93/100

Kvinnorna på det litterära fältet. Kön, värderingar och makt: från det moderna genombrottet till postmodernismen (ca 1880-1990).

Under de senaste tvåhundra åren har andelen kvinnor ökat i bokbranschen olika yrken – bland författare, förläggare, bokhandlare, bibliotekarier, kritiker och litteraturhistoriker. Processen kan kallas en könsintegrering. Men samtidigt har en könssegrering ägt rum; männen dominerar i ledande ställningar. Större, könsrelaterade undersökningar av denna utveckling saknas dock. Huvudsyftet med projektet är att närmare analysera hur maktrelationerna i bokbranschen har sett ut och hur de förändrats. Genom kombinationer av verksanalys och litteratursociologisk analys kan denna process undersökas såväl som både inifrån och utifrån. Den teoretiska basen för undersökningarna av maktrelationerna på "det litterära fältet" hämtas från feministisk genusforskning och Pierre Bourdieus kultursociologi. Tre inriktningar kombineras i projektet: modernismforskning, kvinnolitteraturhistoria och litteratursociologi.

Projektet består av fem delområden: 1) Kvinnorna och den litterära eliten; 2) Kvinnorna på modernismens och postmodernismens fält; 3) Kvinnliga förläggare; 4) Litteraturkritik och kön; 5) Litteraturhistoria och kanonbildning. På dessa delområden studeras dels villkoren för strategiskt valda enskilda kvinnor, dels villkoren för större grupper av kvinnor (ex i stipendiering, som kritiker, i litteraturhistorieskrivning).

Örjan Lindberger, Vitterhetsakademien**342.000 kr**

Dnr 93/180

Fredmans sånger – en visantologi och dess texter.

Projektets syfte är en principiell utredning av kritiska och genealogiska metoder vid behandling av vistexter.

En visas text måste uppfattas som akustisk, en klingande text. Vart och ett av de två system som krävs för en skriftfixering av visan, den alfabetiska skriften och notskriften, representerar endast en transkription av en lösbruten struktur. Den textkritiska metoden måste bestämmas med hänsyn härtill. Ett användbart sådant bestämningssystem saknas hittills. Eftersom en mycket stor del av lyriken utgörs av vislyrik är det av stor vikt att de problem som sammanhänger med vistextens kritik utreds. Vid en så-

dan utredning bör givetvis problematiska begrepp såsom "visa" och "sång" analyseras för att åstadkomma en brett användbar terminologi. *Fredmans sånger* med sin karaktär av populärurval lämpar sig synnerligen väl som utgångspunkt för dessa utredningar.

Flertalet av *Fredmans sånger* sådana vi möter dem i originalutgåvan bär en prägel av fritt traderad text. Det är därför av intresse att utvärdera varianterna så att även representanter för de traditioner som är perifera i förhållande till Bellman kan jämföras sinsemellan. Detta kräver en rimlig metod att kvantifiera texten och en bearbetning av framtagna data medels dator. Generellt kan man som resultat få ett klarläggande av hur vistexter "lever". Specifikt får man en fullständig variantapparat till *Fredmans sånger*, ett mer omfångsrikt motstycke till den som tidigare finns till *Fredmans epistlar*.

Bertil Rolf, Lunds universitet**519.864 kr**

Dnr 93/210

Trovärdighet, tillförlitlighet och social struktur.

Projektet avser studera trovärdighetens natur, dess samhällliga förutsättningar och dess samspel med tillförlitlighet av sociala institutioner. Förändringar i trovärdighetens sociala villkor studeras mot bakgrund av de förändringsteorier som presenteras av Durkheim, Weber och Tönnies.

Trovärdighet är något man tillskriver en aktör, grundat på bedömningar av dennes vetande, kompetens, åtaganden och moral. Trovärdighet är ett delvis epistemiskt begrepp och har att göra med den tillit eller tilltro man har skäl att hysa gentemot en aktör. Trovärdighet förutsätter kriterier, förankrade i en social gemenskap.

Filosofisk begreppsanalys frilägger trovärdighetens natur. Sociala förutsättningar och förändringskrafter studeras utifrån samhällsvetenskaplig teori.

Jan Sundin, Linköpings universitet**290.176**

Dnr 93/16

Dödlighet och sjuklighet bland män och kvinnor i Sverige 1750-1900 – en socialhistorisk individundersökning.

Projektet syftar i första hand till att studera dödlighetens mönster bland män och kvinnor före och under den demografiska omvandlingen 1750-1900, men i möjligaste mån kommer även uppgifter om sjukligheter att analyseras. Det är det första större försöket att utnyttja svenska individdata för att analysera en kombination av variablerna kön, ålder, civilstånd, social tillhörighet och dödsorsak. Tidigare forskning har visat att skillnader mellan manlig och kvinnlig dödlighet uppvisar tydliga stabila och "tidsberoende" drag, men att samtidigt många mönster varierar med avseende på samtliga ovan nämnda faktorer och miljö. Under projektets första fas bearbetas och analyseras den demografiska informationen i några regioner i Sverige, i ett andra steg görs ett försök att öka förståelsen av dessa mönster via tidigare socialhistorisk och etnologisk/antropologisk forskning och primärkällor som belyser mäns och kvinnors materiella och kulturella villkor. Projektet anknyter till internationella historiska teorier och projekt och till forskning om dagens förhållanden. Ett längre tidsperspektiv på vad som kallats "gender", dvs socialt betingade skillnader mellan könen, är nödvändiga för att tolka förändringen och det bestående.

Alexander Loit, Stockholms universitet**400.070 kr**

Dnr 93/239

*Stat-Kyrka-Samhälle**Det stormaktstida systemet i Sverige och Östersjöprovinserna.**Ett komparativt forskningsprojekt.*

Syfte: Projektets mål är att studera vissa delar av den svenska statsmaktens försök att införa sitt samhällssystem i provinserna Ingermanland, Estland och Livland, men också att göra jämförelser med hur genomförandet av samma program avlöpte i Sverige. Den sida av svenska statens ambitioner som kommer att behandlas är sådana som rör makten över tankar och handlingar: rättsutövning, folkundervisning och akademisk bildning.

Betydelse: Under 1600-talet utökade den svenska staten sin makt på en rad områden. Förvaltningen byggdes ut och effektiviserades, den kyrkliga organisationen uniformerades och rättsväsendet centraliserades gradvis. Stormaktens, "militärstatens" syfte var att öka kontrollen över samhället i stort. Strävan var att bekämpa all partikularism, såväl högadlig som undersåtlig i bondesamhället. Hur en och samma statsmakt klarade av detta i dels det av fria bönder dominerade svenska samhället, dels det genom feodaliserade Baltikum är en mycket angelägen forskningsuppgift.

Genomförande: Det bärande komparativa angreppssättet vilar på att samtliga forskare är i gång med sina undersökningar och att alla redan etablerat ett nära samarbete.

Flera tillhör redan högre seminarier vid Historiska institutionen i Uppsala. Kontakterna med de baltiska forskarna är sedan länge upparbetade, och det är även i fortsättningen naturligt att samordna dessa via Centrum för baltiska studier, vars skriftserie det också är lämpligt att använda för fortsatt publicering. I ledningsgruppen, med Aleksander Loit som huvudsökande, ingår även Torkel Jansson och Egil Johansson.

Harriet Wallberg-Henriksson, Karolinska institutet**395.146 kr**

Dnr 93/95

Hormonell och genetisk reglering av glukotransportprocessen i human skelettmuskulatur.

Bakgrund. Glukos transporteras in i insulinkänsliga celler med hjälp av faciliterad diffusion som ombesörjs av en familj vävnadsspecifika, aminosyresekvensbestämda glukotransportproteiner. Av de fem hittills påvisade glukotransportmolekylerna förekommer tre i human skelettmuskulatur (GLUT 1, 4 och 5). Man har nyligen visat att C-peptid och Insulin-like growth factor II utövar stimulerande effekter på glukotransportprocessen i human skelettmuskulatur samt att den cellulära glukotransportprocessen utgör ett viktigt metaboliskt regleringssteg med betydelse för patogenesen vid diabetes mellitus.

Målsättningen med projektet är att med hjälp av nyutvecklade tekniker (*in vitro* inkubering av human skelettmuskulatur, PCR-teknik för analys av mRNA för glukotransportproteinet) i detalj kartlägga glukotransportprocessen och dess reglering i human skelettmuskulatur under fysiologiska förhållanden och vid diabetes mellitus. Man avser att I) studera mekanismerna bakom påvisade peptideffekter samt II) fortsätta att undersöka de molekylära och genetiska mekanismerna bakom insulinresistens i skelettmuskulatur vid diabetes mellitus.

Betydelse. Perifer insulinresistans är ett ökande hälsoproblem i västvärlden i och med att det predisponerar för diabetes mellitus, hypertoni och hjärt-kärlsjukdomar. Således är det av stort medicinskt intresse att kartlägga de molekylära och genetiska regleringsmekanismerna för den cellulära glukotransportprocessen under såväl fysiologiska som patologiska förhållanden.

Bengt Winblad, Karolinska institutet**370.450 kr**

Dnr 93/256

Kliniska och molekylärbiologiska undersökningar vid Alzheimers sjukdom.

Alzheimers sjukdom är en neurodegenerativ demenssjukdom som utgör ett växande problem, då antalet åldringar i befolkningen ökar. De senaste åren har stora framsteg skett. Från Alzheimerpatientens hjärna renades en 40 aminosyror lång peptid, kallad β -amyloid, som visade sig vara en nedbrytningsprodukt av amyloidprekursorproteinet (APP), vars gen är på kromosom 21.

1991 upptäcktes en sjukdomsorsakande mutation i APP-genen hos Alzheimerfamiljer i England. Vi lyckades därefter påvisa en ny mutation i en annan del av APP-genen, i en stor svensk familj. Denna s k "Huddinge" mutation har visat sig mycket viktig för förståelsen av β -amyloidens roll vid uppkomsten av Alzheimers sjukdom, då den i transfekterade cellkulturer ger upphov till 6-8 gånger mer β -amyloid.

Det är emellertid endast en liten del av Alzheimers sjukdom som förklaras av mutationer i APP-genen på kromosom 21. Koppling till kromosom 14 har rapporterats i vissa Alzheimerfamiljer. Preliminära resultat från vårt laboratorium visar dock att vi troligen ej har koppling till kromosom 14 i de svenska familjerna. Gener på andra kromosomer kan vara inblandade.

Nyligen publicerades för första gången en metod för att mäta β -amyloid i plasma och CSF. Vi har undersökt den svenska familjen med en mutation i APP-genen och preliminära resultat visar att sjuka individer har dubbelt så hög halt β -amyloid i plasma som släktingar som ej är sjuka. Troligen avspeglar β -amyloidnivån sjukdomsutvecklingen.

Arne Öhman, Karolinska institutet**400.070 kr**

Dnr 93/278

Att demaskera hotfullhetens anlete: Omedveten informationsbearbetning och emotionell aktivering.

Den teoretiska utgångspunkten för detta projekt är att känslomässiga reaktioner kan sättas igång innan personen blir medveten om vad han eller hon reagerar på. Stöd för detta antagande har erhållits i studier av försökspersoner som betingats till att reagera emotionellt på en bestämd bild t ex ett argt ansikte. Trots att det arga ansiktet i ett efterföljande test presenterades maskerat av ett neutralt ansikte, visar försökspersoner förhöjda reaktioner jämfört med emotionellt neutrala kontrollbilder. Syftet med det aktuella projektet är att söka isolera de stimulansattribut som ligger bakom denna effekt. Grundantagandet är alltså att en emotionellt relevant stimulus t ex ett argt eller hotande ansikte, innehåller vissa kritiska attribut, som den emotionella effekten, och som kan plockas ut automatiskt av det perceptuella systemet utan att personen är medveten om detta. Tidigare forskning har preliminärt pekat ut vissa ansiktsattribut som emotionellt kritiska t ex raka V-formade ögonbryn med en rynka emellan. Dessa studier kommer att följas upp i en serie besläktade delprojekt. Det första delprojektet syftar till att isolera vilka drag som är kritiska för att ett ansikte skall betraktas som hotfullt. Ett andra delprojekt undersöker psykofysiologiska reaktioner på sådana uttryck i syfte att isolera de specifika attribut som är kritiska. I dessa studier används bakåtriktad maskering som en metod att studera omedveten informationsbearbetning. Det tredje delprojektet använder klassisk betingning för att undersöka vilka stimulansattribut som bär den överlägsna betingningseffekten till hotfulla ansikten, igen med hjälp av bakåtriktad maskering som är en metod att komma åt omedvetna processer. I det fjärde delprojektet undersöks sambanden mellan reaktioner på olika ansiktsattribut och social ångest. Teoretiskt är detta projekt intressant därför att det för första gången kan demonstrera att komplexa emotionella upplevelser delvis kan baseras på omedvetna, automatiska reaktioner på enkla stimulansattribut liknande de nyckelretningar som beskrivits av etologer. På mer tillämpad nivå bidrar det till fördjupad förståelse av sociala fobier och ångeststörningar. Vidare ger det i ett bredare perspektiv material för analys av estetiska upplevelser, t ex av bildkonst.

Lars Olbe, Göteborgs universitet**370.450 kr**

Dnr 93/282

Gastroduodenal patofysiologi och immunitet vid infektion med Helicobacter Pylori.

Projektets syften: Helicobacter Pylori (HP) är en mikroaerofil, spiralformad och flagellförsedd mikrob som infekterar human magsäck, företrädesvis i antrumregionen. Mikroben (åter)upptäcktes för mindre än 10 år sedan och har på denna korta tid förändrat synen på, och behandlingen av, vissa folksjukdomar i övre magtarmkanalen. HP forskningen är mycket intensiv över hela världen, ffa inom sero-epidemiologi, mikrobiologi och farmakologiska behandlingsstrategier. Patofysiologiska aspekter studeras emellertid i påfallande liten utsträckning. Projektets syften är därför:

- att identifiera och beskriva patofysiologin bakom HP-relaterade sjukdomstillstånd,
- att förfina diagnoskriterier och etablerade behandlingsstrategier,
- att erhålla grundläggande kunskap rörande övre magtarmkanalens slemhinneimmunitet,
- att undersöka förutsättningarna för att inducera protektiv immunitet mot HP (vaccinutv).

Olle Lindvall, Lunds universitet**370.450 kr**

Dnr 93/357

Utveckling av transplantationsbehandling vid Parkinsons och Huntingtons sjukdom.

1985 startades i Lund ett program för utveckling av nervcelltransplantation som en ny behandlingsmetod vid neurodegenerativa sjukdomar, i första hand Parkinsons sjukdom. I den första fasen, som nu är avslutad, har man arbetat fram en säker dissektions- och preparationsprocedur för viabla dopaminneuron från aborterat fostermaterial och, efter förberedande djurförsök, genomfört en första serie transplantationer på sex patienter med Parkinsons sjukdom. Dessa försök visar dels att transplantaten överlever och ger stabil symptomlindring under åtminstone 3 år efter operationen, dels att celltransplantationsprincipen fungerar också i den sjuka patientens hjärna. Utvecklingsarbetet går nu in i en andra fas där målsättningen är att optimera transplantationsproceduren och i försök på små grupper av välkarakteriserade patienter klarlägga vilka faktorer (t ex transplantatens antal, distribution och exakta placering) som är väsentliga för ett optimalt resultat. På bas av studier i cellkulturer och djurexperimentella försök avser man att successivt öka effektiviteten och utbytet av dopaminneuron från det fetala vävnadsmaterialet. Parallellt kommer man att inleda försök med nervcellstransplantation på patienter med Huntingtons sjukdom. Målsättningen med dessa försök är att klarlägga om transplantat av fetal striatumvävnad (som visats vara effektiva i djurförsök) kan överleva och utvecklas i den sjuka Huntingtonhjärnan och om den kan utöva symptomlindrande effekter eller påverka det fortsatta sjukdomsförloppet.

Astrid Gräslund, Stockholms universitet**469.236 kr**

Dnr 93/74

Red-ox-aktiva järnproteiners fysikaliska kemi.

Projektet avser studier av i första hand några medlemmar av den nya klassen järnsyreproteiner (ribonukleotidreduktas, metanmonooxygenas (MMO), och ett surt violett fosfatas), och ett nyupptäckt järnsvavelprotein (den s k LIM-domänen hos protein Isl-1 hos råtta). Syftet är att karaktärisera järncentra strukturellt och mekanistiskt i deras reaktioner för att förstå deras roller i proteinernas fysiologiska funktioner. Metoderna är i huvudsak spektroskopiska, t ex EPR, NMR, resonans-Raman, fluorescens, Mössbauer m fl. Dessa studier bör ligga i den internationella forskningsfronten inom metallproteiners biofysikaliska kemi pga de övergripande frågorna om en ny typ av järncentra i biologiskt ytterst intressanta proteiner.

För de flesta frågeställningarna finns ett direkt samhällsintresse för ribonukleotidreduktas, medicinskt intresse, eftersom hämmare till enzymet är potentiella antitumörmedel; för MMO, kemitekniskt intresse, eftersom MMO ingår i det enda kända mikrobiologiska system som oxiderar metan till metanol; för surt violett fosfatas, medicinskt intresse, eftersom enzymets funktion anses vara relaterad till vissa tumörsjukdomar; för protein Isl-1, medicinskt intresse, pga dess koppling till såväl insulinproduktion som celldifferentiering.

Studierna baseras på etablerat samarbete med biokemister/molekylärbioologer för framställning av nativa proteiner och lämpliga punktmutanter.

Lars Edebo, Göteborgs universitet**370.450 kr**

Dnr 93/143

Vattenburna biotoxiner och smittämnen i mollusker och fiskar.

Odling av musslor är en världsomfattande näring som först under senare år börjat bedrivas i större omfattning i Sverige. Ur produktionssynpunkt är musselodling en närmast idealisk odlingsform, eftersom havskusternas övergödning omvandlas i högkvalitativa näringsämnen i ett miljövänligt kretslopp. Till skillnad mot fiskodling har därför musselodling en gynnsam effekt på miljön. Proteinhalten i musslor är högre än i hönsägg och utgörs till stor del av essentiella aminosyror, i synnerhet lysin. Därutöver förekommer de goda, marina fetterna. Produktiviteten i musselodlingar per ytenhet är ibland de högst kända. Emellertid medför musslornas konsumtion av vissa Dinophysis-plankton, att diarréframkallande toxiner (Diarrheic Shellfish Toxins, DST) främst okadasyra (OA) kan ansamlas i musslorna. Undersökningarna har stärkt hypotesen, att DST främst förs till Bohuskusten från Skagerrak. Sammanfattningsvis tycks Bohuskusten ha unikt goda förutsättningar för musselodling, vilka med rätt kontroll och strategi kan ge mycket gynnsamma resultat, säker och effektiv livsmedelsproduktion samt minskande eutrofiering i kustvattnen. De årliga ekonomiska vinsterna kan på sikt uppskattas till tiotals miljoner kronor.

Per Eriksson, Uppsala universitet**419.842 kr**

Dnr 93/166

Lågdoseffekter av miljögifter: Neuro- och beteendetoxikologiska studier på unga och vuxna däggdjur.

Projektet syftar till att utreda huruvida däggdjur (inklusive människan) som exponeras för miljögifter under nyföddhetsperioden, tidigare och/eller lättare, utvecklar funktionsstörningar.

Den perinatale hjärnutvecklingen karaktäriseras av att en mycket snabb tillväxt av hjärnan sker samtidigt som många fysiologiska funktioner når full utveckling och vuxen kapacitet. Resultaten har hittills visat att inlagringen av fettlösliga miljögifter

är störst under denna period. Vidare har man sett hos möss att en exponering av låga doser för bl a DDT (persistent) och pyretroider (ickepersistenta) under nyföddhetsperiod kan leda till permanenta störningar hos det vuxna djuret. Induktionen av dessa störningar tycks ske under en begränsad period av den perinatale hjärnutvecklingen. Frågeställningar som försöken avser att belysa och ge svar på.

– Påskyndas degenerativa processer i hjärnan av en tidig exponering för miljögifter? – Vari består förändringarna? – Vilka är mekanismerna? – Hur reagerar djur och människor i vuxen ålder på miljögifter efter det att de under digivningsperioden exponerats för miljögifter? – Föreligger det en förhöjd känslighet för främmande substanser hos dessa vuxna individer? – Är förändringen hos de vuxna djuren orsakad av förändrat DNA-uttryck? – Har vi en ny kritisk period i en individs utveckling, liknande den under organogenesen (under graviditet) då ämnen kan ge missbildningar? – Kan ett kort inflöde av icke persistenta miljögifter, till en miljö där redan låg bakgrunds nivå av persistenta miljögifter föreligger, ge ytterligare allvarliga konsekvenser?

Börje Sellergren, Lunds universitet**364.276 kr**

Dnr 93/187

Tillämpning av specifikt substratbindande polymera material i sensorer för läkemedel.

Molekylär igenkänning är av fundamental betydelse inom biologin. Naturliga såväl som syntetiska system kapabla att känna igen molekyler har utvecklats för användning inom separation, kvantitativ analys och som katalysator. Detta projekt handlar om utveckling av två system för molekylär igenkänning: (1) Molekylära avtryck i nätverkspolymerer och (2) Molekylär igenkänning på monolager täckta guldtytor. Molekylavgjutning är en polymerisationsteknik som har resulterat i nya affinitetsmaterial för enantiomerer, för DNA-baserna och enantioselektiva katalysatorer. Tillämpning av dessa material inom – Selektiv provanrikning, – Kemiska sensorer för antibakteriella läkemedel och – Enantioselektiva katalysatorer kommer att undersökas. Vidare kommer en ny förenklad molekylavgjutningsteknik baserad på dispersionspolymerisation att utvecklas. Inom område (2) kommer olika strategier för molekylär igenkänning att testas i koppling till en nyutvecklad signalöverföringsteknik.

Gunnar Fant, Kungliga Tekniska Högskolan**224.740 kr**

Dnr 93/172

Akustisk-fonetiska modeller av uppläst prosa.

Projektet är avsett att ge en mer samlad och komplett bild av akustisk-fonetiska strukturer i prosaläsning än vad som är känt genom tidigare arbeten inom svensk fonetik. Vi avser att relatera betoning, gruppering och pausering samt tempovariationer till inte bara durationer och intonationsförlopp (FO) utan även till intensitet, röstkälla och till interaktion mellan prosodiska kategorier och segmentell ljudstruktur, t ex minskad konsonant-vokal kontrast vid deemfas. Kravet på en helhetsbild realiseras genom utveckling av funktionella produktionsmodeller och kvantitativa beskrivande modeller inom en språklig ram för god uppläsning av svenska och för vissa stilistiska variationer i framförandet. Objektiva beskrivningar kommer i viss mån att kompletteras med subjektiv skattning. Projektet är i första hand avsett att ge ett allmänt bidrag till den fonetiska kunskapsbasen och till metodiken vid studier av talstil i prosa och poesi. Resultaten kommer också talteknologin till godo genom ett bättre kunskapsunderlag för text-till-talsyntes och automatisk igenkänning av tal.

Olle Nerman, Chalmers Tekniska Högskola**246.966 kr**

Dnr 93/339

Hjälpinformation i urvalsundersökningar.

Teoribildningen kring användandet av hjälpinformation i urvalsundersökningar har varit under intensiv utveckling under 80-talet. En genomgång av idéer och metoder på område kan man finna i en nyligen publicerad bok av tre svenska statistiker (Särndal C-E, Swensson B, Wretman J. Model assisted survey sampling, Berlin, Springer Verlag 1992.) Idén med det här föreslagna projektet är att studera hur ett till den befintliga metodiken alternativt angreppssätt fungerar.

Statistiska uppgifter om anslagen till forskning

Konkurrensen om anslag från Stiftelsen Riksbankens Jubileumsfond har i jämförelse med tidigare år hårdnat ytterligare. Detta framgår bl a i följande tabeller vari redovisas en översikt över anslagens fördelning mellan ämnesområden för 1993 och för den tid som stiftelsen varit verksam, 1965 - 1993. Dessa uppgifter kan utläsas i tabellerna 1, 10 och 12. Om de olika årens anslagsbeviljningar uttrycks i 1993 års penningvärde motsvarar summan av stiftelsens hittillsvarande anslag till forskning över 2.500 mkr.

Uppgifter om relationen mellan fortsättningsanslag och nya anslag under år 1993 finns redovisade i tabellerna 2-3. Fördelningen på olika fakultetsområden för dessa anslagstyper framgår av tabellerna 4-5. Anslagens fördelning på olika läroanstalter finns redovisade i tabell 8, deras storlek kan utläsas ur tabellerna 6 och 11 samt deras utsträckning i tid ur tabell 7.

Flera av de projekt som beviljats anslag, särskilt de som har större omfattning, är av fler- eller tvärvetenskaplig karaktär. Fördelningen på ämnesområden och även på fakultetsområden kan därför inte göras exakt. Anslagen förs till det område som bedöms vara mest centralt, som regel det inom vilket den sammanhållande forskaren är verksam. I allt väsentligt beskriver tabellerna inriktningen av stiftelsens verksamhet på ett relevant sätt.

De anslag som sammanförts under samhällsvetenskap (se tabell 1) utgjorde 47 % av det totala anslagsbeloppet under 1993. 20 % av anslagen gick till humanistiskt orienterad forskning och återstoden (drygt 30 %) till medicinsk, naturvetenskaplig och teknisk forskning. För hela perioden 1965-1993 (tabell 12) är motsvarande andelar 54, 21 resp. 25 %.

Den procentuella fördelningen mellan ämnen kan variera avsevärt från år till år. Skillnaderna skall emellertid inte ses som förändringar i fondens utdelningspolitik. De kan som regel förklaras med att något större, flervetenskapligt projekt, som förts till ett visst ämne, antingen tillkommit eller slutförts under året.

Under 1993 beviljades 159 projektanslag av totalt 577 behandlade ansökningar (tabell 1). De avslagna ansökningarna representerade ett sökbelopp om drygt 295 mkr. Motsvarande belopp för avslag 1992 var 230 mkr. Det bör i sammanhanget noteras att under en följd av år har nya ansökningar endast kunnat mottas under våren (och inte som tidigare även under hösten). 35 av de beviljade projektanslagen avsåg nya projekt (1992: 40 projekt, 1991: 46 projekt). Av de sökta beloppen för nya projekt beviljades endast 4,6 %.

De nya anslagens andel av det totalt beviljade beloppet under året var 23,0 % (tabell 2). Den nedåtgående trenden har därigenom kunnat brytas vilket innebär att de nya anslagen utgör ca en fjärdedel av det totala anslagsbeloppet (tabell 9).

Tabell 1. Ansökningar och beviljade anslag 1993 (Belopp i tusental kronor)

Ämnesområde	Beviljade anslag		Ansökningar		Beviljade anslag i %		
	Antal	Belopp	Antal	Belopp	Av sökt belopp	Av sökt antal	Per ämnesområde
Samhällsvetenskap	74	26.745	257	149.325	17,9	28,8	46,9
Ekonomisk historia	5	1.726	10	5.081	34,0	50,0	3,0
Företagsekonomi	8	4.369	47	31.937	13,7	17,0	7,7
Nationalekonomi	10	3.151	28	17.651	17,8	35,7	5,5
Kulturgeografi	2	975	10	6.500	15,0	20,0	1,7
Pedagogik	7	1.494	22	15.023	9,9	31,8	2,6
Psykologi	11	4.872	29	13.868	35,1	37,9	8,5
Sociologi	7	2.484	29	20.700	12,0	24,1	4,4
Antropologi	1	222	7	3.129	7,1	14,3	0,4
Statistik	1	395	2	2.099	18,8	50,0	0,7
Statvetenskap	15	4.235	30	12.074	35,1	50,0	7,4
Juridik	7	2.822	43	21.263	13,3	16,3	4,9
Humaniora	28	9.896	104	53.500	18,5	26,9	17,3
Medicin	25	10.412	82	63.246	16,5	30,5	18,2
Naturvetenskap	19	6.239	91	62.236	10,0	20,9	10,9
Teknik	8	2.409	37	22.582	10,7	21,6	4,2
Övrigt	5	1.368	6	1.539	88,9	83,3	2,5
Projektanslag, summa	159	57.069	577	352.428	16,2	27,6	100,0
Omkostnadsavgifter på beviljade reseanslag		142					
Reseanslag, lönekostnads-tillägg, områdesgrupper		2.000					
Summa		59.211					

Tabell 2. Fortsättningsanslag/Nya anslag 1993 (Belopp i tusental kronor)

Typ av ansökan	Beviljade anslag		Ansökningar		Beviljade anslag i %		
	Antal	Belopp	Antal	Belopp	Av sökt belopp	Av sökt antal	Per anslagstyp
Fortsättningsanslag	124	43.938	136	64.981	67,6	91,2	77,0
Nya anslag	35	13.131	441	287.447	4,6	7,9	23,0
Summa	159	57.069	577	352.428	16,2	27,6	100,0

Tabell 3. Fördelning av beviljade anslag 1993 (Belopp i tusental kronor)

Fortsättningsanslag	Antal	Belopp	Nya anslag	Antal	Belopp
Slutanslag	39	15.279	Planeringsanslag	1	74
Publiceringsgarantier	14	1.027	Engångsanslag	1	75
Övriga anslag	71	27.632	Övriga anslag	33	12.982
Summa	124	43.938		35	13.131

Tabell 4. Fortsättningsanslag fördelade efter fakultetsområde 1993 (Belopp i tkr)

Fakultetsområde	Beviljade anslag		Ansökningar		Beviljade anslag i %		
	Antal	Belopp	Antal	Belopp	Av sökt belopp	Av sökt antal	Per ämnesområde
Samhällsvetenskap	58	20.564	60	27.949	73,6	96,7	46,8
Humaniora	22	7.246	30	10.721	67,6	73,3	16,5
Medicin	19	8.282	20	14.954	55,4	95,0	18,8
Naturvetenskap	14	4.540	14	6.741	67,4	100,0	10,3
Teknik	6	1.938	7	3.298	58,8	85,7	4,4
Övrigt	5	1.368	5	1.318	103,8	100,0	3,2
Summa	124	43.938	136	64.981	67,6	91,2	100,0

Tabell 5. Nya anslag fördelade efter fakultetsområde 1993 (Belopp i tusental kronor)

Fakultetsområde	Beviljade anslag		Ansökningar		Beviljade anslag i %		
	Antal	Belopp	Antal	Belopp	Av sökt belopp	Av sökt antal	Per ämnesområde
Samhällsvetenskap	16	6.181	197	121.376	5,1	8,1	47,1
Humaniora	6	2.650	74	42.779	6,2	8,1	20,2
Medicin	6	2.129	62	48.291	4,4	9,7	16,2
Naturvetenskap	5	1.699	77	55.496	3,1	6,5	12,9
Teknik	2	472	30	19.284	2,4	6,7	3,6
Övrigt	0	0	1	221	0,0	0,0	0,0
Summa	35	13.131	441	287.447	4,6	7,9	100,0

Tabell 6. Antal beviljade anslag fördelade efter anslagsbelopp och fakultetsområde 1993

Anslags-belopp (i tkr)	Samhällsvetenskap	Humaniora	Medicin	Naturvetenskap	Teknik	Övrigt	Totalt	%
-100	10	4	0	1	0	2	17	10,7
101-300	19	7	2	4	4	1	37	23,3
301-	45	17	23	14	4	2	105	66,0
Summa	74	28	25	19	8	5	159	100,0

Tabell 7. Antal beviljade slut- och engångsanslag fördelade efter utsträckning i tid och fakultetsområde 1993

Längd antal år	Samhällsvetenskap	Humaniora	Medicin	Naturvetenskap	Teknik	Övrigt	Totalt	%
-1	0	0	0	1	0	0	1	2,5
2-3	15	6	4	5	2	0	32	80,0
4-5	4	0	1	0	0	0	5	12,5
6-7	0	0	0	0	1	0	1	2,5
8-	1	0	0	0	0	0	1	2,5
Summa	20	6	5	6	3	0	40	100,0

Tabell 8. Beviljade anslag fördelade efter förvaltningar 1993
(Belopp i tusental kronor)

Anslagsförvaltare	Antal	Belopp	%
Umeå universitet	12	3.918	6,9
Högskolan i Luleå	1	346	0,6
Uppsala universitet	27	9.038	15,8
Högskolan i Örebro	1	290	0,5
Stockholms universitet	31	10.458	18,3
Karolinska institutet	15	6.477	11,4
Kungliga tekniska högskolan (KTH)	2	472	0,8
Handelshögskolan	5	1.827	3,2
Linköpings universitet	5	1.955	3,4
Göteborgs universitet	18	7.064	12,4
Chalmers tekniska högskola (CTH)	2	595	1,0
Lunds universitet	26	9.771	17,1
Övriga	14	4.858	8,4
Summa	159	57.069	100,0

Tabell 9. Anslag till nya projekt i relation till totalt beviljade anslag

År	%
1989	29,7
1990	26,9
1991	23,2
1992	20,4
1993	23,0

Tabell 10. Beviljade anslag i relation till sökta belopp och sökt antal (%)

År	Nya ansökningar		Fortsättningsanslag		Totalt	
	Belopp	Antal	Belopp	Antal	Belopp	Antal
1989	11,7	16,8	79,7	93,7	29,2	37,4
1990	8,7	13,4	65,7	90,6	23,8	34,4
1991	7,7	12,6	74,8	92,0	24,8	35,7
1992	6,2	9,8	68,8	91,2	22,6	33,7
1993	4,6	7,9	67,6	91,2	16,2	27,6

Tabell 11. Anslagsbeloppens genomsnittliga storlek (tkr, 1993 års penningvärde)

År	Nya anslag	Fortsättningsanslag	Totalt
1989	353	410	391
1990	327	349	342
1991	343	379	371
1992	359	359	359
1993	375	354	359

Tabell 12. Anslag 1965-1993 (Belopp i tkr)

Ämnesområde	Beviljade ansökningar		Beviljat belopp i % per ämnesområde
	Antal	Belopp	
Samhällsvetenskap	2.526	558.583	53,58
Ekonomisk historia	159	35.916	3,45
Företagsekonomi	165	34.619	3,32
Nationalekonomi	279	68.113	6,53
Kulturgeografi	202	53.613	5,14
Pedagogik/Psykologi	609	128.577	12,33
Sociologi/Antropologi	436	87.910	8,43
Statistik	101	18.499	1,77
Statvetenskap	463	111.432	10,69
Juridik	112	19.904	1,91
Humaniora	1.077	217.005	20,82
Medicin	517	129.584	12,43
Naturvetenskap	390	96.675	9,27
Teknik	98	24.489	2,35
Övrigt	102	16.097	1,54
Summa	4.710	1.042.433*	100,00

* motsvarar drygt 2,5 miljarder i 1993 års penningvärde.

Stiftelsens publikationer

Forskningsöversikter och dokumentation från symposier, konferenser m m anordnade av Stiftelsen Riksbankens Jubileumsfond publiceras antingen i en skriftserie eller som fristående publikationer.

Upplysningar om publikationernas innehåll liksom uppgift om beställningsadresser lämnas gärna av personalen vid stiftelsens kansli.

I skriftserien har hittills utkommit:

RJ 1977:1	Arbetsliv, samhällsekonomi och välfärdsutveckling	RJ 1981:2	Kvinnors liv i det svenska samhället
RJ 1977:2	Lyssna, titta, läsa	RJ 1982:1	Risken att bli alkoholist
RJ 1977:3	Hallå, Hallå!	RJ 1982:2	Stick i stäv med vedertagna normer
RJ 1978:1	Vart leder tråden?	RJ 1982:3	Att förändra levnadssätt
RJ 1978:2	Hot eller löfte?	RJ 1983:1	Women and Men in Swedish Society
RJ 1978:3	Dialog	RJ 1983:2	Hur klarar vi 1990?
RJ 1978:4	Tvåkabel-TV och telesammanträden	RJ 1984:1	Alkoholpolitiken och forskningen
RJ 1978:5	Tryck på knappen	RJ 1984:2	Öststatsforskning i Sverige 1950-1983
RJ 1978:6	Attityder till tekniken	RJ 1985:1	Forskning om skatter
RJ 1978:7	Smärta och akupunktur	RJ 1986:1	Skatterna - ett samhällsproblem?
RJ 1979:1	I kulisserna	RJ 1986:2	Finansteoretiska undersökningar
RJ 1979:2	Planera numera	RJ 1987:1	Teknik och sysselsättning i framtiden
RJ 1979:3	Forskning för jämställdhet	RJ 1987:2	Samhällsvetenskaplig och humanistisk idrottsforskning
RJ 1979:4	Moderna tider	RJ 1988:1	Forskning inom estetiska ämnen
RJ 1980:1	Arbetets värde och mening	RJ 1989:1	The Swedish Riksdag in an International Perspective
RJ 1980:2	Aktuell kvinnoforskning		
RJ 1980:3	Arbetslivsforskning		
RJ 1980:4	Jämställdhetsperspektiv i forskningen		
RJ 1980:5	Kommunikation - trots handikapp		
RJ 1980:6	Skatteforskning		
RJ 1981:1	Svensk skatteforskning 1919-1979		

Andra utgivna publikationer är:

Riksdagen genom tiderna.

H. Schück, G. Rystad, M.F. Metcalf, S. Carlsson & N. Stjernquist (1985) (2: uppl. 1992)

The Riksdag: A History of the Swedish Parliament.

H. Schück, G. Rystad, M.F. Metcalf, S. Carlsson & N. Stjernquist (1987)

FORSKNING I ETT FÖRÄNDERLIGT SAMHÄLLE, Stiftelsen Riksbankens Jubileumsfond 1965-1990. Utg. Kjell Härnqvist och Nils-Eric Svensson, Gidlunds Bokförlag (1990)

SWEDISH RESEARCH IN A CHANGING SOCIETY, the Bank of Sweden Tercentenary Foundation 1965-1990. Edited by Kjell Härnqvist and Nils-Eric Svensson, Gidlunds Bokförlag (1990)

Riksdagen inifrån. Tolv riksdagsledamöters hågkomster, erfarenheter och lärdomar.

Red. Nils Stjernquist, Gidlunds Bokförlag (1991)

Att åldras. Rapport från ett symposium om forskning kring åldrande och åldrandets sjukdomar.

Red. Bengt Pernow, Gidlunds Bokförlag (1992)

Europa - historiens återkomst. Editor: Sven Tägil, Gidlunds Bokförlag (1992)

Research Funding and Quality Assurance. A symposium in honorem Nils-Eric Svensson.

Gidlunds Bokförlag (1993)

Styrelse

Ledamöter

Professor Inge Jonsson
ordförande

Riksdagsledamot (m)

Lars F Tobisson
vice ordförande

Professor Barbara Cannon

Professor Lars Engwall

Professor Jarl Torbacke

Direktör Åke Smids

Direktör Sten Wikander

Riksdagsledamot (c)

Elving Andersson

Riksdagsledamot (s)

Lena Hjelm-Wallén

Riksdagsledamot (s)

Arne Kjörnsberg

Riksdagsledamot (s)

Berit Löfstedt

Riksdagsledamot (m)

Bertil Persson

Suppleanter

Professor Per Björntorp

Riksdagsledamot (m)

Rune Rydén

Professor Lars-Göran Stenelo

Professor Boel Berner

Professor Sture Öberg

(t.o.m. 1993-10-01)

Riksdagsledamot (fp)

Christer Lindblom

Riksdagsledamot (s)

Bo Bernhardsson

Riksdagsledamot (s)

Viola Furubjelke

Riksdagsledamot (s)

Björn Kaaling

Riksdagsledamot (m)

Charlotte Cederschiöld

Revisorer

Riksdagens revisorer

Ernst & Young AB, Huvudansvarig: Auktoriserad revisor Per Björngård

Arbetsgrupper

1. *Prioriteringsgruppen för ekonomi, geografi m.m.*: Professorerna Sture Öberg (ordf. t.o.m. 1993-10-01), Lars Engwall (ordf. fr.o.m. 1993-10-01), riksdagsledamöterna Bo Bernhardsson, Charlotte Cederschiöld och Rune Rydén samt professorerna Staffan Helmfrid (fr.o.m. 1993-11-15), Lennart Jörberg och Karl-Gustaf Löfgren.
2. *Prioriteringsgruppen för beteendevetenskap m.m.*: Professorerna Inge Jonsson (ordf.), Boel Berner, riksdagsledamöterna Lena Hjelm-Wallén och Christer Lindblom samt professorerna Anita Jacobson-Widding, Henning Johansson och Lennart Sjöberg.
3. *Prioriteringsgruppen för statsvetenskap, juridik m.m.*: Professor Lars-Göran Stenelo (ordf.), riksdagsledamöterna Björn Kaaling och Lars F Tobisson samt professorerna Peter Jagers och Kjell Åke Modéer.
4. *Prioriteringsgruppen för medicin, naturvetenskap, teknik m.m.*: Professorerna Barbara Cannon (ordf.), Per Björntorp, riksdagsledamöterna Elving Andersson, Viola Furubjelke och Bertil Persson samt professorerna Daniel Jagner och Marie Åsberg.
5. *Prioriteringsgruppen för humaniora m.m.*: Professor Jarl Torbacke (ordf.), riksdagsledamöterna Arne Kjörnsberg och Berit Löfstedt samt professorerna Sven Danielsson, Bengt Landgren och Per Linell.
6. *Prioriteringsgruppen för kulturvetenskaplig forskning*: Professorerna Inge Jonsson (ordf.), Marjut Aikio, Nordisk Samisk Institutt, Norge, Jean-François Battail, Sorbonne, Frankrike, Lars Engwall, Bernd Henningsen, Humboldt-Universität zu Berlin, Tyskland, Jan Ling, Lucy Smith, Universitetet i Oslo, Norge, Lars-Göran Stenelo, Jarl Torbacke, Marie Åsberg, f. riksantikvarien Margareta Biörnstad, docent Kari Marklund och rektor Inez Svensson.
7. *Finanskommitté*: Sten Wikander (ordf.) och Åke Smids.
Verkställande direktören deltar i samtliga gruppers arbete.
8. *Områdesgruppen* för forskning om riksdagens funktion och arbetsformer: riksdagsledamöterna Bertil Fiskesjö, Viola Furubjelke, Christer Lindblom, Berit Löfstedt, Thage G. Peterson och Lars F Tobisson, professorerna Olof Ruin, Nils Stjernquist (*verkställande ledamot*) och Bo Särllvik samt Dan Brändström (ordf.) och Anna-Lena Winberg (*sekr.*).
9. *Områdesgruppen* för komparativ forskning om samhällsförändringar: riksdagsledamöterna Britta Bjelle, Margit Gennser, Agne Hansson och Gertrud Sigurdson, professorerna Kjell Härnvist, Sven-Olof Isacson, Walter Korpi, Nils-Eric Svensson och Rune Åberg samt Dan Brändström (ordf.) och Kerstin Stigmark (*sekr.*).

Kansli

Dan Brändström	<i>Verkställande direktör</i>
Lars-Erik Klangby	<i>Finansdirektör och vice verkställande direktör</i>
Anitha Asplund	<i>Expeditionsassistent</i>
Margareta Bulér	<i>VD-sekreterare</i>
Inger Nyhlén	<i>Programsekreterare, medicin, naturvetenskap, teknik</i>
Torgny Prior	<i>Portföljförvaltare, finansanalytiker</i>
Inga-Lill Stenbeck-Ottoson	<i>Kamrer</i>
Kerstin Stigmark	<i>Programsekreterare, ekonomi, geografi, beteendevetenskap</i>
Anna-Lena Winberg	<i>Programsekreterare, humaniora, statsvetenskap</i>

Stiftelsen

RIKSBANKENS JUBILEUMSFOND

The Bank of Sweden Tercentenary Foundation

Postadress:

Riksbankens Jubileumsfond, Box 1370, 111 93 Stockholm

Besöksadress:

Olof Palmes Gata 13 A

Telefon: 08-24 32 15

Telefax: 08-10 30 76

Postgiro: 67 24 03-3

Från juni 1994

Postadress:

Box 5675, 114 86 Stockholm

Besöksadress:

Tyrgatan 4

Telefon: 08-24 32 15

Telefax: 08-10 30 76